

ARTYKUŁY

Wybrane aspekty karalnej niegospodarności w polskim prawie karnym

DOI:10.53024/2.3.47.2022

ANDRZEJ LEBIEDOWICZ¹

STRESZCZENIE

Trudna obecnie sytuacja gospodarcza nie tylko w Europie, lecz także na całym świecie skłania do refleksji nad bezpieczeństwem obrotu gospodarczego. Przedmiotowa publikacja prezentuje wybrane aspekty karalnej niegospodarności w polskim prawie karnym. Ukazuje nadużycie zaufania jako typowy przejaw przestępczej aktywności „białych kołnierzyków”. Różnicuje karalną niegospodarność na szkodową i bezszkodową. Stara się wskazać granice dozwolonego ryzyka. Podaje najczęstsze przejawy (formy) nadużycia zaufania w obrocie gospodarczym. Proponuje uszczegółowienie modelu „sumiennego kupca” wzorcem „rzetelnego menedżera”. Końcowo prezentuje wybrane wskazówki metodologiczne w zakresie prowadzenia postępowań przygotowawczych dotyczących nadużycia zaufania.

Słowa kluczowe: obrót gospodarczy, karalna niegospodarność, zarządca, nadużycie zaufania, „sumienny kupiec”

1. WSTĘP

Przestępczość gospodarcza, którą należy rozpatrywać na wielu różnych płaszczyznach (m.in. kryminologicznej, karnomaterialnej, ekonomicznej, socjologicznej czy też psychologicznej) niesie ze sobą wiele różnorodnych zagrożeń powodujących znaczące szkody w mieniu ogólnonarodowym, jak również spółdzielczym

---

¹ Andrzej Lebedowicz, Prokurator Prokuratury Okręgowej w Lublinie, Zastępca Prokuratora Okręgowego w Lublinie, ORCID: 0000-0001-9192-6631.

oraz prywatnym². Nierzadko też jedno przestępstwo o „charakterze aferowym” skutkuje powstaniem większych strat aniżeli co najmniej kilkadziesiąt przestępstw kryminalnych³. Jedną zaś z powinności państwa, implikowanych realizacją zasady społecznej gospodarki rynkowej jest dbałość o poszanowanie reguł prawidłowego obrotu gospodarczego⁴. „Rozmiary i dynamika rozwoju przestępczości gospodarczej sprawiają, że stanowi ona realne zagrożenie dla prawidłowego i pewnego obrotu gospodarczego”⁵. Jednym z istotnych jej przejawów jest karalna niegospodarność. Symptomy nadużycia zaufania powstałe w związku z prowadzeniem cudzych spraw majątkowych są powiązane z całkowicie legalną sferą aktywności ludzkiej, a zatem ingerencja prawa karnego – pozostająca w zgodzie z zasadą subsydiarności i proporcjonalności – winna ograniczać się do czynów intencjonalnych⁶. Na gruncie literatury przedmiotu wyrażono kontrowersyjny pogląd, jakoby normy prawa karnego były wątpliwym środkiem do osiągnięcia pożądaných efektów ekonomicznych⁷. Nie sposób stracić z pola widzenia okoliczności, iż sam zakres ochrony prawnokarnej statuowanej przez przepisy regulujące penalizację karalnej niegospodarności stał się „problemem będącym źródłem sporów w nauce prawa karnego”⁸. P. Kardas, badając kontrowersyjne zagadnienia związane z kwestią interpretacji znamion tego typu czynu zabronionego dostrzegł szereg problemów w wykładni przestępstwa nadużycia zaufania⁹. Jak z kolei wynika z danych publikowanych przez Prokuratora Generalnego RP za lata 2007-2012, spośród wszystkich przestępstw skierowanych przeciwko obrotowi gospodarczemu, to właśnie karalna niegospodarność była tym typem czynów zabronionych, który cechował się największą liczbą uniewinnień (przy relacji 246 skazanych i 114 uniewinnionych)¹⁰. Mając na uwadze powyższe, prowadzenie śledztw w tego typu sprawach wiąże się dla urzędu prokuratorskiego z dużym „ryzykiem procesowym” uzyskania niekorzystnego rozstrzygnięcia na etapie postępowania sądowego, jeżeli nieprawidłowo

---

² Zob. *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański (red.), Warszawa 2018, s. 469.

³ Zob. *Działalność gospodarcza kluczowe problemy*, K. Sławik (red.), Warszawa 2009, s. 182.

⁴ Zob. A. Nowakowska, *Śledztwa w sprawach o przestępstwa gospodarcze*, Bydgoszcz 2021, s. 8.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Zob. T. Oczkowski, *Nadużycie zaufania w prowadzeniu cudzych spraw majątkowych. Prawnokarne oceny i konsekwencje*, Warszawa 2013, s. 14.

⁷ Zob. J. Sepioło, *Przestępstwo niegospodarności z art. 296 k.k.*, *Monografie prawnicze*, Warszawa 2013, s. 1.

⁸ M. Skawińska, *Od przestępstwa działania na szkodę spółki do „niegospodarności bezszkodowej” – problematyka przedmiotu ochrony prawnokarnej*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2015, nr 15 (1), s. 181.

⁹ Zob. P. Kardas, *Sporne problemy wykładni przestępstwa nadużycia zaufania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2006, z. 2, s. 105-135.

¹⁰ Zob. A. Nowakowska, *Śledztwa w sprawach...*, s. 47-48.

zostaną określone granice „ryzyka gospodarczego”, co nie jest łatwym zadaniem bez posiłkowania się pogłębioną wiedzą specjalistyczną.

2. KARALNA NIEGOSPODARNOŚĆ JAKO TYPOWY PRZEJAW PRZESTĘPCZEJ AKTYWNOŚCI „BIAŁYCH KOŁNIERZYKÓW”

Karalna niegospodarność leży w sferze przestępczej aktywności „białych kołnierzyków”. Według opracowanej przez E.H. Sutherlanda koncepcji odnoszącej się do tego zjawiska kryminologicznego przestępstwa gospodarcze są popełniane przez osoby zaliczające się do uprzywilejowanej ekonomicznie i społecznie sfery, a czyny przez nie generowane pozostają w bezpośrednim związku z zajmowanym przez sprawcę stanowiskiem lub pełnioną funkcją¹¹. Reakcją państwa na działania tego typu przestępców było wprowadzenie takich przepisów karnych, które były ukierunkowane na ochronę obrotu gospodarczego, co doprowadziło do wyodrębnienia szczególnej dyscypliny z zakresu prawa karnego pod postacią prawa karnego gospodarczego¹². Omawiany typ czynu zabronionego (nadużycie zaufania) zalicza się do grupy przestępstw gospodarczych, które nie doczekały się powszechnie akceptowanej definicji¹³. Żaden przestępca w „białym kołnierzyku” nie mógłby popełnić tego przestępstwa, gdyby nie uprzednie obdarzenie go zaufaniem przez mocodawcę, które jest kluczowe do uzyskania prawa do zarządzania i dysponowania cudzymi aktywami¹⁴.

Rodzajowym przedmiotem ochrony przepisów zawartych w art. 296 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny¹⁵ jest obrót gospodarczy (podstawy jego prawidłowego funkcjonowania), a indywidualnym przedmiotem ochrony są interesy gospodarcze przedsiębiorstwa znajdującego się w zarządzie sprawcy (gospodarcze interesy przedsiębiorstwa o charakterze majątkowym)¹⁶. Jak wskazuje M. Szwejkowska, „*ratio legis* unormowań przepisu art. 296 k.k. stanowi ochrona rzetelności, profesjonalizmu, staranności i uczciwości, którymi powinien charakteryzować się profesjonalny obrót gospodarczy”¹⁷.

Odpowiedzialności przewidzianej w art. 296 k.k. podlegają osoby, które są usytuowane w sposób szczególny wobec podmiotu zarządzanego. Działania realizujące

---

¹¹ Zob. E.H. Sutherland, *White Collar Crime. The Uncut Version*, New Haven–London 1983, s. 7.

¹² Zob. T. Pietrzyk, *Odpowiedzialność karna menedżerów spółek handlowych (Prawo w praktyce)*, Warszawa 2020, s. 12.

¹³ Zob. A. Nowakowska, *Śledztwa w sprawach...*, s. 10.

¹⁴ Zob. T. Oczkowski, *Nadużycie zaufania...*, s. 24.

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138); dalej: k.k.

¹⁶ Zob. K. Nitkowski, *Przestępstwa w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2014, s. 32.

¹⁷ M. Szwejkowska, *Kilka uwag na temat karalnej niegospodarności*, „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny” 2020, nr 1, s. 122.

znamię czynnościowe omawianego przestępstwa są immanentnie skorelowane z pozycją podmiotów, które się ich dopuszczają, wyposażonych w specjalne uprawnienia, jak też obowiązki na płaszczyźnie prowadzenia cudzych spraw majątkowych opartych na zaufaniu wynikającym z okoliczności pełnienia w danym podmiocie zarządzanym określonej funkcji¹⁸. Rozstrzygając kwestię odpowiedzialności karnej zarządców na zasadzie wynikającej z tego przepisu należy mieć na uwadze okoliczność, iż nadużycie zaufania odnosi się do zachowań leżących na pograniczu prawa, ekonomii i zarządzania, jak też znajdujących się w obszarze silnego oddziaływania prawa cywilnego oraz handlowego, a karnoprawna interwencja winna się w tym przypadku charakteryzować subsydiarnością, zgodnie z regułą, iż prawo karne jest „ostatecznym argumentem” (*ultima ratio*)¹⁹.

W ramach konstrukcji art. 296 k.k. uregulowane zostały dwa typy przestępstwa umyślnego nadużycia zaufania, tj. skutkującego wyrządzeniem znacznej szkody (§ 1) i sprowadzającego bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej (§ 1a), jak też nieumyślnego wyrządzenia szkody (§ 4) oraz dwa typy kwalifikowane (określone w § 2 i 3, gdzie okolicznością zaostrzającą represję karną jest działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i wielka wartość szkody), a nadto również klauzula niepodlegania karze (§ 5). Jeśli chodzi o § 1a i 4a (penalizujące sprowadzenie konkretnego niebezpieczeństwa dla obrotu prawnego), to zostały one dodane do powołanego przepisu w następstwie nowelizacji przeprowadzonej na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 13 lipca 2011 r.²⁰ Wprowadzenie nowego typu przestępstwa stało się od początku obiektem krytyki. Jak zauważył C. Kulesza, „podejmowanie ryzyka stanowi konieczny element działalności gospodarczej, natomiast wskazana regulacja pozwala na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej za narażenie na niebezpieczeństwo np. w sytuacji, gdy osoba zajmująca się sprawami majątkowymi podmiotu gospodarczego świadomie nadużywając swoich uprawnień, podjęła poważne ryzyko gospodarcze, a jej decyzja okazała się trafna i podmiot faktycznie odniósł korzyść”²¹.

Istotnym znamieniem przestępstwa karalnej niegospodarności spenalizowanej w art. 296 k.k. jest zajmowanie się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą. Zdaniem M. Gabriel-Węglowskiego pozostawienie przez ustawodawcę

---

¹⁸ Zob. *ibidem*.

¹⁹ Zob. S. Solecki, *Kilka uwag o problematyce kryminalizacji nadużycia zaufania w świetle współczesnej nauki zarządzania*, „Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne” 2014, nr 16, s. 144.

²⁰ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 133, poz. 767).

²¹ C. Kulesza, *Obrona w sprawach o przestępstwa gospodarcze i skarbowe*, Warszawa 2012, s. 69.

w tym miejscu judykaturze, jak też doktrynie „wypracowania jak najbardziej precyzyjnego sposobu wykładni” stanowiło zabieg ze wszech miar ryzykowny, „gdyż analizowany przepis obejmuje ochronę obrotu gospodarczego, a tym samym potencjalnie może dotyczyć ogromną ilość osób, które na co dzień zajmują się różnego typu zadaniami o tym charakterze”²². Na gruncie omawianej płaszczyzny orzeczniczej wytworzyły się dwie zasadnicze jej linie²³:

1) pogląd zawężający krąg podmiotów sprawczych, czego przykładem może być stanowisko zawarte w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 14.06.2017 r., w którym nadmieniono, iż: „określone w art. 296 § 1 i 3 k.k. typy czynów zabronionych mają charakter indywidualny, a zatem odpowiedzialności z niego wynikającej może podlegać jedynie ściśle określony tym przepisem krąg osób. Ustawodawca przyjął, że są nimi osoby, które są obowiązane w oparciu o jedno z wymienionych w art. 296 § 1 k.k. źródeł do zajmowania się sprawami majątkowymi określonych osób lub jednostek”²⁴;

2) podejście konkurencyjne sprowadzające się do wykładni poszerzającej krąg podmiotów sprawczych, gdzie jako uzasadnienie dla tej tezy można przytoczyć stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 30.12.2016 r., z którego wynika, iż: „przez zajmowanie się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą należy rozumieć wszelkie zachowania polegające na rozstrzyganiu w tych sprawach, współdziałanie w nich lub wpływaniu na rozstrzygnięcia, a więc na rozporządzaniu mieniem, dokonywaniu czynności prawnych dotyczących mienia lub spraw majątkowych, wreszcie na udzielaniu rady, jeśli jest się do tego z jakiegokolwiek tytułu zobowiązany. W pojęcie to wpisana jest również samodzielność w działaniu, a zatem dysponowanie przez sprawcę określoną sferą kompetencji władczych, umożliwiających mu – co najmniej w pewnym zakresie – kształtowanie władczo, a więc w sposób wiążący i wynikający z decyzji podejmowanych przez sprawcę sfery praw i obowiązków podmiotu, w imieniu i na rzecz którego działa w ramach posiadanych uprawnień i obowiązków”²⁵.

---

²² M. Gabriel-Węglowski, *Znamię zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą (linia orzecznicza)*, Lex/el. 2019 (dostęp: 1.07.2022 r.).

²³ Zob. *ibidem*.

²⁴ Wyrok SA we Wrocławiu z 14.06.2017 r., II AKa 107/17; dodatkowo por. wyroki: SA we Wrocławiu z 15.11.2018 r., II AKa 256/18; SA w Katowicach z 7.12.2017 r., II AKa 480/17; SA we Wrocławiu z 23.03.2016 r., II AKa 64/16; SA w Katowicach z 18.12.2015 r., II AKa 452/15; SA we Wrocławiu z 20.02.2015 r., II AKa 326/14; SN z 30.10.2013 r., II KK 81/13; SA we Wrocławiu z 25.04.2013 r., II AKa 101/12; SA w Warszawie z 28.11.2008, II AKa 361/08; SA we Wrocławiu z 23.10.2006 r., II AKa 224/06.

²⁵ Wyrok SA w Białymstoku z 30.12.2016 r., II AKa 151/16, por. także wyroki: SA we Wrocławiu z 21.11.2018 r., II AKa 332/18; SA w Warszawie z 25.10.2015 r., II AKa 330/16; SA w Szczecinie z 27.09.2016 r., II AKa 146/16; SA w Katowicach z 9.06.2016 r., II AKa 142/16; SA w Warszawie z 29.08.2012 r., II AKa 200/12; SA w Lublinie z 18.09.2010 r., II AKa 186/10.

Mając zatem na uwadze powyższe, omawiany czyn zabroniony jest przestępstwem indywidualnym, który może zostać popełniony przez osobę posiadającą określone kwalifikacje (*delictum proprium*)²⁶. Jako że odpowiedzialności karnej w oparciu na omawianym przepisie podlega osoba, która „zajmuje się” cudzymi sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą (na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy), toteż kluczowe znaczenie z punktu widzenia ustawowej charakterystyki podmiotu sprawczego tego przestępstwa będzie miało dokonanie właściwej interpretacji tego terminu²⁷. W szerokim znaczeniu będzie ono („zajmowanie się”) rozumiane jako działanie osoby podejmującej się wykonania w ramach organizacji czynności (tudzież funkcji) o charakterze zarządczym, której uprzednio zostały przyznane uprawnienia decyzyjne w przedmiocie rozstrzygnięcia w sprawach majątkowych związane z rozporządzaniem powierzonym mieniem „tj. dokonywania czynności prawnych dotyczących powierzonego mienia i majątku danej organizacji, a także zaciągania zobowiązań o charakterze finansowym”²⁸. Istotą art. 296 k.k. jest wystąpienie szczególnego stosunku prawnego, którego zakres obejmuje kompetencje do zajmowania się cudzymi sprawami majątkowymi będące asumptem do uzyskania przez osobę zajmującą stanowisko kierownicze ponadprzeciętnego (stosunkowo wysokiego) wynagrodzenia²⁹. Według W. Walczaka na szczególną uwagę z punktu widzenia praktyki zarządzania zasługuje stanowisko wyrażone na gruncie orzecznictwa Sądu Najwyższego, które doprecyzowuje i wyjaśnia rozumienie terminu „dbałość o powierzone mienie w procesie gospodarowania” poprzez wskazanie, iż powinno się nim zarządzać w sposób skutkujący jego powiększeniem lub wzrostem wartości³⁰. Właściwe zatem wyważenie ryzyka gospodarczego nieodłącznie towarzyszącego obrotowi gospodarczemu winno prowadzić do zachowania dotychczasowej substancji majątku albo do jej powiększenia³¹.

Działalnością gospodarczą jest natomiast zorganizowana działalność zarobkowa, która jest wykonywana – zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców – w sposób ciągły oraz we własnym imieniu³².

---

²⁶ Zob. postanowienie SN z 27.04.2001 r., I KZP 7/01.

²⁷ Zob. *Kodeks karny. Część szczególna, tom III, komentarz do art. 278-363*, wyd. V., W. Wróbel (red.), A. Zoll (red.), WKP 2022 (dostęp: 1.07.2022 r.).

²⁸ W. Walczak, *Odpowiedzialność menedżerów z tytułu zajmowania się sprawami majątkowymi podmiotów gospodarczych*, „Wiedza Prawnicza” 2014, nr 1, s. 77.

²⁹ Zob. S. Giżowska-Szarek, „Zajmowanie się sprawami majątkowymi i działalnością gospodarczą” jako znamię przestępstwa z art. 296 § 1 kk, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7-8, s. 149-153.

³⁰ Zob. W. Walczak, *Odpowiedzialność menedżerów...*, s. 79.

³¹ Zob. C. Fiertek, K. Frąckowiak, T. Iwanowski, P. Pawłowski, J. Motawski, T. Piekarski, S. Stojak, W. Szelański, *Metodyki postępowania w sprawach o poszczególne rodzaje przestępstw*, Warszawa 2018, s. 73.

³² Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162, ze zm.).

Z kolei wskazane pośród znamion czynu zabronionego nadużycie uprawnień sprowadza się do zachowania polegającego na ich przekroczeniu, ewentualnie nawet pozostającego w ich ramach, niemniej jednak podjętego niezgodnie z celem, dla którego uprawnienia te zostały danemu sprawcy nadane³³. Niedopełnienie obowiązków wyraża się natomiast całkowitą biernością w sytuacji, gdy konieczne było podjęcie stosownej aktywności, albo na przedsięwzięciu działań ocenianych jako niewystarczające dla prawidłowego wywiązania się z nałożonych obowiązków³⁴.

W praktyce do kręgu osób odpowiadających na podstawie art. 296 k.k. zalicza się: członków zarządów i rad nadzorczych spółek prawa handlowego, likwidatorów, syndyków, dyrektorów wyodrębnionych zakładów spółek kapitałowych (ich zastępców), prokurentów, pełnomocników przedsiębiorców (menedżerów, adwokatów, radców prawnych)³⁵. Pamiętać także należy, iż obok wskazanych osób (*intaneusów*) odpowiadać także mogą – w oparciu na art. 21 § 2 k.k. – także *extraneusi*, którzy posiadają wiedzę na temat okoliczności osobistej dotyczącej sprawy, wpływającej chociażby tylko na wyższą karalność, a stanowiącej znamię czynu zabronionego.

Poglądy co do tego, czy omawianego przestępstwa może się dopuścić adwokat, który nie jest pełnomocnikiem do spraw majątkowych, a jedynie zwykłym pełnomocnikiem procesowym, są podzielone³⁶. Jak wynika z wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 29.11.2017 r.: „Odpowiedzialność adwokata, czy radcy prawnego za przestępstwo nadużycia zaufania określona w art. 296 k.k. uzależniona jest od tego, czy w związku z powierzeniem mu określonej kategorii spraw majątkowych lub określonego obszaru działalności gospodarczej nadzorca przekazał jednocześnie odpowiednio zakreślone uprawnienia o charakterze władczym do podejmowania przez adwokata lub radcę prawnego – bez konieczności uzyskiwania akceptacji mocodawcy – wiążących rozstrzygnięć kształtujących bezpośrednio sferę praw i obowiązków majątkowych mocodawcy”³⁷.

Biorąc natomiast pod uwagę sferę podmiotową karalnej niegospodarności, czyny zabronione określone w art. 296 § 1, jak też 296 § 1 w związku z art. 296 § 3 k.k. mogą być popełnione z zamiarem bezpośrednim, jak też ewentualnym. W ramach typów kwalifikowanych z art. 296 § 1 i § 2 w związku z § 3 k.k. dopuszczalny jest tylko zamiar bezpośredni z uwagi na znamię „celu” (przestępstwo kierunkowe).

---

³³ Zob. K. Nitkowski, *Przestępstwa w obrocie...*, s. 33.

³⁴ Zob. *ibidem*, s. 33.

³⁵ Zob. *ibidem*, s. 35.

³⁶ Zob. *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), Lex/el. 2022 (dostęp: 1.07.2022 r.).

³⁷ Wyrok SA w Warszawie z 29.11.2017 r., II AKa 355/17.

Nieumyślne nadużycie zaufania stypizowane w art. 296 § 4 k.k. odnosi się do typu podstawowego określonego w § 1, jak też kwalifikowanego z § 3³⁸.

Każdorazowo rozstrzygając o kwestii odpowiedzialności karnej z tytułu omawianego artykułu, nie można tracić z pola widzenia stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z 22.08.2002 r., z którego wynika, iż „nieudana w sensie finansowym działalność gospodarcza czy też fragment tej działalności (konkretna czynność) nie może owocować wprost konsekwencjami prawnokarnymi dla jej uczestników. Także w odniesieniu do działalności gospodarczej obowiązuje zasada, że prawnokarne konsekwencje tej działalności – odpowiedzialność karna za czyny popełnione w sferze działalności gospodarczej – wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy sprawcy udowodni się winę, a więc m.in. wykaże się, że już to działał ze świadomością bezprawności, już to nie miał tej świadomości, ale mógł takiego błędu uniknąć przy dołożeniu należytej staranności”³⁹.

Na gruncie § 5 art. 296 k.k. wprowadzona została natomiast instytucja czynnego żalu skutkująca niepodleganiem karze przez sprawcę, który jeszcze przed wszczęciem postępowania karnego dobrowolnie naprawił w całości wyrządzoną szkodę.

3. „SZKODOWE” I „BEZSZKODOWE” NADUŻYCIE ZAUFANIA

W kontekście omawianych zagadnień zasadne jest odnieść się do kwestii karalnej niegospodarności w wymiarze „szkodowym” oraz „bezszkodowym”. W prawie karnym brak jest legalnej definicji szkody i dlatego też należy się posługiwać rozumieniem tego terminu wypracowanym na gruncie cywilistycznym⁴⁰. Pierwszy z analizowanych przypadków, penalizowany przez art. 296 § 1 k.k. jest tak skonstruowany, iż psychiczne nastawienie sprawcy skupia się wokół szkody, natomiast w drugim przypadku (art. 296 § 1a k.k.) osoba dopuszczająca się naruszenia prawa zmierza do spowodowania stanu bezpośredniego niebezpieczeństwa wyrządzenia znacznej szkody majątkowej. W następstwie podejmowania tych prawnokarnie relevantnych zachowań dochodzi do zaistnienia dwóch różnych skutków⁴¹.

Zdaniem R. Zawłockiego przestępstwo niegospodarności bezszkodowej z art. 296 § 1a k.k. nie odnosi się do przedpola kryminalizacji czynu zabronionego szkodowego nadużycia zaufania, o którym mowa w art. 296 § 1 k.k. Z uwagi na logiczny stosunek wyłączenia się ich zakresów nie sposób jest stosować w tym

---

³⁸ Zob. *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), Lex/el. 2022 (dostęp: 1.07.2022 r.).

³⁹ Wyrok SN z 22.08.2002 r., IV KKN 614/99.

⁴⁰ Zob. A. Płońska, *Niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej jako skutek przestępstwa bezszkodowej niegospodarności*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, t. 46, T. Kalisz (red.), AUWr No 3808, s. 45.

⁴¹ Zob. M. Ligęza-Turlakiewicz, G. Turlakiewicz, *Granice kreatywnego zachowania menadżerów w kontekście art. 296 § 1 a kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 5, s. 71.

przypadku kwalifikacji kumulatywnej (reguła specjalności umożliwia zastosowanie odrębnej kwalifikacji)⁴². Opisane stanowisko zostało poddane krytyce przez M. Ligęzę-Turlakiewicz oraz G. Turlakiewicza, zdaniem których „w przypadku zbiegu przepisów art. 296 § 1 k.k. i art. 296 § 1a k.k. należałoby go rozstrzygnąć, odwołując się do reguły subsydiarności milczącej, która została przewidziana dla rozstrzygnięcia zbiegu przepisów określających narażenie dobra prawnego na niebezpieczeństwo i naruszenia tego samego dobra”⁴³.

Znamieniem czynu zabronionego spenalizowanego w art. 296 § 1 k.k. jest szkoda majątkowa „znacznej wartości”, a więc taka której wysokość przekracza 200 000 zł, zgodnie z dyspozycją art. 115 § 5 k.k. W kwalifikowanej postaci z art. 296 § 3 k.k. szkoda majątkowa „wielkiej wartości” przekracza wysokość 1 000 000 zł (art. 115 § 6 k.k.). Zdaniem I. Sepioły szkodę na gruncie omawianego przepisu stanowią wszelkie możliwe konsekwencje o charakterze negatywnym w dobrach przedsiębiorcy przedstawiające wartość majątkową, które powstały w następstwie zachowania się podmiotu zajmującego się jego sprawami związanymi z uczestnictwem w ramach obrotu gospodarczego⁴⁴.

Szkodą na gruncie przytoczonych przepisów jest zarówno uszczerbek w mieniu, jak i utracone pożytki, co potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z 25.07.2018 r., uznając że „szkoda oprócz uszczerbku w mieniu (*damnum emergens*) obejmuje również utracone pożytki (*lucrum cessans*)⁴⁵. Nie sposób jest także stracić z pola widzenia wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11.12.2018 r., który zauważył, że „szkoda w rozumieniu art. 296 § 1 i 3 k.k. zamyka się uszczerbkiem w majątku danego podmiotu lub utratą spodziewanych korzyści i musi być konkretnie określona w pieniądzu. Oznacza to, że jeżeli zachowania podjęte przez osobę określoną w art. 296 § 1 k.k. (polegające na przekroczeniu uprawnień lub niedopełnieniu obowiązku) nie są uzasadnione, nie są celowe, nie są etyczne bądź są kontrowersyjne, ale w efekcie ich podjęcia nie została spowodowana szkoda majątkowa w wielkich rozmiarach lub też znaczna szkoda majątkowa, to nie ma wówczas podstaw do przypisania sprawcy przestępstwa z art. 296 § 1, 2 i 3 k.k.”⁴⁶. Także Sąd Apela-

---

⁴² Zob. R. Zawłocki, *Nowe przestępstwo niegospodarności bezszkodowej z art. 296 § 1a kodeksu karnego*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 18, s. 973.

⁴³ M. Ligęza-Turlakiewicz, G. Turlakiewicz, *Granice kreatywnego zachowania...*, s. 72.

⁴⁴ Zob. J. Sepioło, *Przestępstwo niegospodarności...*, s. 128.

⁴⁵ Wyrok SN z 25.07.2018 r., II KK 240/18; analogiczne stanowisko wyrażono w treści orzeczeń: SN z 3.07.2019 r., V KK 256/18; SA w Gdańsku z 24.08.2017 r., II AKa 155/17; SA w Warszawie z 16.05.2014 r., II AKa 36/14; SA w Gdańsku z 28.12.2016 r., II AKa 358/16; SA w Warszawie z 26.06.2015 r., II AKa 156/15; SA w Lublinie z 11.12.2013 r., II AKa 93/13; SA we Wrocławiu z 23.05.2013 r., II AKa 118/13; SN z 5.01.2006 r., III KK 198/05; SA w Krakowie z 20.04.2000 r., II AKa 32/00.

⁴⁶ Zob. wyrok SA w Warszawie z 11.12.2018 r., II AKa 433/17.

cyjny w Szczecinie w wyroku z 21.12.2017 r. zauważył, iż „szkodą w rozumieniu art. 296 k.k. będzie takie następstwo działania osób obowiązanych do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą innej osoby (fizycznej lub prawnej) albo jednostki organizacyjnej, stanowiącego nadużycie udzielonych uprawnień lub niedopełnienie obowiązku, a które – oceniane w kontekście odpowiedzialności z art. 296 k.k. – skutkowało uszczupleniem majątku wyrażającym się w różnicy pomiędzy stanem majątkowym osoby fizycznej lub prawnej albo jednostki organizacyjnej, jaki zaistniałby, gdyby do nadużycia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków nie doszło, a stanem jaki istnieje po zaistnieniu tych uchybień. Szkodą w tego typu przestępstwach będzie więc każde nieuzasadnione uszczuplenie stanu majątkowego jednostki niezależnie od tego, czy w konsekwencji działania stanowiące nadużycie udzielonych uprawnień lub niedopełnienie obowiązku przyniosło tej jednostce w przyszłości jakieś realne korzyści”⁴⁷. Odnosząc się natomiast do kwestii obowiązku naprawienia szkody w przypadku przestępstwa karalnej niegospodarności, Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 28.12.2016 r. zauważył, iż „kwota obowiązku naprawienia szkody obejmuje rzeczywistą stratę banku polegającą na zmniejszeniu się jego aktywów, jak też utracony a oczekiwany zysk, wyrażający się w udaremnieniu powiększenia majątku. W żadnej mierze nie można uznać, że bankowi należna była jedynie kwota rzeczywistego uszczerbku, bo byłoby to równoznaczne z przyjęciem, że bank nie jest instytucją zarabiającą na pożyczaniu pieniędzy. Odsetki i prowizje stanowią normalny zarobek banku za udzielenie pożyczki”⁴⁸.

Jak słusznie zauważył Z. Gostyński, „ustalenie całości szkody może niekiedy natrafić na trudności, chociaż tego rodzaju «techniczne» względy nie mogą mieć wpływu na treść pojęcia szkody, gdyż ta jest wyznaczona przez przepisy prawa materialnego”⁴⁹. Właściwe określenie pojęcia szkody w prawie karnym wymaga sięgnięcia po rozumienie tego terminu na gruncie cywilistyki⁵⁰. Warto też zaznaczyć, iż szkodą majątkową jest uszczerbek odnoszący się do całego majątku przedsiębiorcy (w tym również utraconych korzyści), niemniej jednak przedmiotowy majątek składający się z zespołu składników o charakterze materialnym oraz niematerialnym musi być przeznaczony do realizowania określonych zadań gospodarczych⁵¹.

Na gruncie orzecznictwa akcentuje się także kwestię obowiązku wykazania związku przyczynowego między zachowaniem sprawcy a szkodą wyrządzoną

---

⁴⁷ Wyrok SA w Szczecinie z 21.12.2017 r., II AKa 124/17.

⁴⁸ Wyrok SA w Gdańsku z 28.12.2016 r., II AKa 358/16.

⁴⁹ Z. Gostyński, *Obowiązek naprawienia szkody w nowym ustawodawstwie karnym*, Kraków 1999, s. 79.

⁵⁰ Zob. J. Sepiolo, *Przestępstwo niegospodarności...*, s. 120.

⁵¹ Zob. *ibidem*, s. 127.

w obrocie gospodarczym, co m.in. potwierdził wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 22.06.2017 r., z którego wynika, że „dla bytu przestępstwa z art. 296 k.k. nie jest wystarczające punktowanie wszystkich niedociągnięć, braków organizacyjnych czy nawet konkretnych zaniedbań czy zaniechań, ale należy wykazać, że zaniechania te stanowiły niedopełnienie obowiązków ciężących na oskarżonych oraz że pozostają one w związku przyczynowym z powstaniem szkody”⁵². Przedstawienie zarzutów z art. 296 k.k. jest zatem możliwe, jeśli wyrządzenie szkody majątkowej (o co najmniej znacznej wartości) zbiegnie się czasowo z nadużyciem uprawnień lub niedopełnieniem obowiązków⁵³.

M. Gabriel-Węglowski, analizując pojęcie szkody na gruncie k.k. (dostrzegając cztery linie orzecznicze: 1) pogląd zakładający, iż szkoda majątkowa obejmuje zarówno stratę faktyczną, jak i utracone korzyści; 2) stanowisko oparte na założeniu, że utracone korzyści mogą stanowić szkodę majątkową, pod warunkiem precyzyjnego określenia ich wartości; 3) przekonanie, iż w skład korzyści nie można wliczać korzyści ewentualnych; 4) twierdzenie, iż utracone korzyści nie wchodzi w skład szkody majątkowej), stwierdził, iż co prawda objęcie zakresem w ujęciu ogólnym szkody majątkowej *damnum emergens* oraz *lucrum cessans* nie podlega kwestionowaniu (nawet w orzecznictwie sądów okręgowych) niemniej jednak pojawiają się pewne niejasności na tle tego, jak należy konkretnie interpretować ten drugi termin. Na plan pierwszy tych wątpliwości wysuwa się problem rozróżnienia korzyści ocenianych jako pewne (czy też wielce pewne), aczkolwiek utraconych od szkody ewentualnej w postaci korzyści potencjalnych, a więc możliwych do osiągnięcia⁵⁴. Szkoda w postaci *lucrum cessans* różni się od występującej na gruncie języka prawniczego szkody ewentualnej (utrata szansy pozyskania pewnej korzyści majątkowej) tym, iż w pierwszym z omawianych przypadków hipoteza utraty korzyści graniczy z pewnością, a prawdopodobieństwo utraty korzyści w drugim przypadku jest zdecydowanie mniejsze, co sprawia, iż jej wywołanie nie skutkuje odpowiedzialnością karną⁵⁵.

Biorąc z kolei pod uwagę kwestię ustalania wysokości szkody, zauważyć należy, iż na gruncie cywilistycznym wyróżnia się dwie podstawowe metody szacowania:

1) obiektywną (polegającą na ustalaniu wysokości szkody w odniesieniu do konkretnego dobra, bez względu na jego stosunek do całego majątku poszkodowanego), jak też

---

⁵² Wyrok SA w Katowicach z 22.06.2017 r., II AKa 69/17.

⁵³ Zob. W. Walczak, *Odpowiedzialność menedżerów...*, s. 86.

⁵⁴ Zob. M. Gabriel-Węglowski, *Pojęcie szkody majątkowej na gruncie kodeksu karnego*, Lex/el. 2021 (dostęp: 1.07.2022 r.).

⁵⁵ Zob. J. Sepiolo, *Przestępstwo niegospodarności...*, s. 121.

2) dyferencyjną (ukierunkowaną na zestawienie bieżącego stanu majątkowego poszkodowanego z hipotetycznym stanem jego majątku, który by zaistniał, gdyby nie doszło do zdarzenia generującego szkodę)⁵⁶. Jak zauważyła J. Kowalska, druga z przytoczonych technik szacowania cechuje się większą precyzją, co ma szczególne znaczenie na gruncie art. 296 k.k.⁵⁷.

Trafnie natomiast wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z 9.01.2013 r.: „W każdym przypadku rozważania odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 296 k.k. konieczne jest nie tylko wykazanie, że sprawca swoim zachowaniem wypełniającym znamiona czynu doprowadził do skutku w postaci szkody majątkowej, ale również ustalenie wysokości wyrządzonej przez niego szkody. Wartość szkody stanowi bowiem z jednej strony podstawę rozgraniczenia zachowań spełniających znamiona występkę określonego w art. 296 § 1 k.k., jeżeli wyrządzona szkoda przekracza próg znaczości (w rozumieniu art. 115 § 7 w zw. z art. 115 § 5 k.k.), z drugiej stanowi podstawę rozgraniczenia typu podstawowego nadużycia zaufania przewidzianego w art. 296 § 1 k.k. od typu kwalifikowanego przez wielkość szkody określonego w art. 296 § 3 k.k. (w rozumieniu art. 115 § 7 w zw. z art. 115 § 6 k.k.)”⁵⁸. Mając na uwadze kwotowe określenie granicy wartości szkody karalnej przy niegospodarności daje się zauważyć na gruncie literatury przedmiotu głosy krytyczne kontestujące wyłączenie spod zakresu penalizacji tych zachowań, które skutkowały wywołaniem uszczerbku w mieniu podmiotów cechujących się mniejszym zasobem kapitałowym⁵⁹.

Odnosząc się natomiast do spenalizowanej w art. 296 § 1a k.k. niegospodarności bezszkodowej określić ją należy jako nieumiejętne gospodarowanie stanowiące nadużycie udzielonych sprawcy uprawnień, względnie niedopełnienie ciążących na nim (w oparciu na decyzji właściwego organu, umowie, przepisie ustawy) obowiązku związanego z zajmowaniem się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej, jak też jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej powodujące w konsekwencji spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa wyrządzenia opisanym działaniem znacznej szkody majątkowej⁶⁰. W związku z powyższym w odniesieniu do przestępstwa z art. 296 § 1a k.k. zamiarem sprawcy musi być objęte „nie faktyczne wyrządzenie znacznej szkody majątkowej, lecz spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa jej wyrządzenia”⁶¹.

---

⁵⁶ Zob. *ibidem*, s. 129.

⁵⁷ Zob. J. Kowalska, *Szkoda w rozumieniu art. 296 k.k.*, s. 70-76.

⁵⁸ Postanowienie SN z 9.01.2013 r., V KK 137/12.

⁵⁹ Zob. J. Sepiolo, *Przestępstwo niegospodarności...*, s. 131.

⁶⁰ Zob. A. Płońska, *Niebezpieczeństwo wyrządzenia...*, s. 43.

⁶¹ *Ibidem*, s. 47.

Zdaniem J. Giezka zrealizowanie tego komponentu zbioru znamion uzależnione jest od wskazania, iż aktywność sprawcy jest normatywnie oraz kauzalnie skorelowana z odpowiednio wysokim prawdopodobieństwem pojawienia się stosownego rezultatu⁶². Sam skutek przestępstwa spenalizowanego w art. 296 § 1a k.k. jest postrzegany jako sytuacja generująca zagrożenie wobec dobra prawnego podlegającego ochronie (pod postacią interesów majątkowych mandanta), która charakteryzuje się odpowiednio wysokim prawdopodobieństwem wystąpienia jego naruszenia, zaś samo pojawienie się znacznej szkody majątkowej „w okolicznościach braku konieczności jakiegokolwiek ingerencji ze strony sprawcy, czy innego podmiotu, staje się realne, konkretne, wysoce prawdopodobne i wręcz graniczące z pewnością”⁶³. Skutek wskazany w art. 296 § 1a k.k. oznacza sprowadzenie konkretnego niebezpieczeństwa, które zagraża wprost i jest utożsamiane z sytuacją o takim stopniu zaawansowania, iż uprawnione jest sformułowanie twierdzenia o bliskim powstaniu szkody o znacznej wartości w obrębie majątku danego podmiotu gospodarczego⁶⁴.

Na gruncie doktryny sformowano nawet pytanie, jakie dobro jest chronione prawem, skoro na gruncie art. 296 § 1a k.k. nie powstaje jakikolwiek uszczerbek w cudzym mieniu, przy czym sama ochrona interesu majątkowego mocodawcy stanowi bardzo daleko posuniętą ochronę, jako że „przepis ten zakazuje osobom prowadzącym cudze sprawy majątkowe podejmowania jakichkolwiek działań, które chociażby mogą zagrozić cudzym interesom majątkowym”⁶⁵.

Krytyczny pogląd wyrażony przez R. Zawłockiego sprowadza się do określenia poczynań ustawodawcy na tej płaszczyźnie jako trudnego do zaakceptowania przejawu poszerzenia pola kryminalizacji w obrębie legalnej sfery społecznej aktywności odnoszącej się do prowadzenia cudzych spraw majątkowych (w szczególności cudzej działalności gospodarczej)⁶⁶. Jak bowiem słusznie zauważył Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 24.06.2015 r., „prawo karne nie jest tą gałęzią prawa, które spełnia w prywatnym obrocie gospodarczym funkcję regulacyjną”⁶⁷. Analogicznie postrzega T. Oczkowski wprowadzenie tego uprzywilejowanego typu karalnej niegospodarności, jako aktywności godzącej w subsydiarną rolę prawa karnego, gdyż „nie widać bowiem żadnego racjonalnego uzasadnienia dla penalizowania «złego» prowadzenia cudzych spraw majątkowych, jeśli nie prowadzą

---

⁶² *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2014, s. 1169.

⁶³ A. Płońska, *Niebezpieczeństwo wyrządzenia...*, s. 47.

⁶⁴ Zob. *ibidem*, s. 48.

⁶⁵ T. Oczkowski, *Nadużycie zaufania...*, s. 186.

⁶⁶ Zob. R. Zawłocki, *Nowe przestępstwo...*, s. 966.

⁶⁷ Wyrok SA we Wrocławiu z 24.06.2015 r., II AKa 148/15.

one do uszczerbku w cudzym mieniu. Nawet gdyby udało się sprawcy udowodnić karalne «wadliwe» prowadzenie cudzych spraw majątkowych, to wystarczające są tu pozakarne środki⁶⁸. Zdaniem wzmiankowanego powyżej autora stan spowodowania bezpośredniego niebezpieczeństwa wyrządzenia znacznej szkody majątkowej będzie się też w zasadzie pokrywał z usiłowaniem dokonania czynu z art. 296 § 1 k.k.⁶⁹.

Nawet jeśli uda się ustalić zagrożenie hipotetyczną sytuacją realnego niebezpieczeństwa dla cudzych interesów majątkowych, to samo dokonanie precyzyjnej wyceny wartości takiego potencjalnego uszczerbku (względnie pomniejszenia oczekiwanych korzyści) jawi się już jako zadanie bardzo trudne lub wręcz niemożliwe do osiągnięcia⁷⁰.

Na zakończenie rozważań w tym zakresie zauważyć należy, iż M. Ligęza-Turlakiewicz oraz G. Turlakiewicz dopuszczają zbieg kumulatywny niegospodarności bezszkodowej z nieumyślnym nadużyciem zaufania z art. 296 § 1 k.k.⁷¹.

4. GRANICE DOZWOLONEGO RYZYKA GOSPODARCZEGO

Jednym z kluczowych pojęć, które pojawia się w kontekście odpowiedzialności karnej za przestępstwo karalnej niegospodarności, jest dozwolone ryzyko gospodarcze. Każda aktywność człowieka musi uwzględniać w pewnym stopniu przyszłość. Ryzyko stanowi natomiast zjawisko powiązane z niepewnością zdarzenia o charakterze niepożądanym, jak też zmienia się wraz z nim, a nie ze stopniem prawdopodobieństwa⁷². Na gruncie literatury przedmiotu nie funkcjonuje jedna, spójna oraz powszechnie używana definicja terminu ryzyko⁷³. Jako źródło powstania ryzyka podaje się niepełność informacji lub sytuację, w której podjęta decyzja nie jest optymalna z uwagi na założony cel. Na płaszczyźnie ekonomii wyróżnia się ryzyko czyste (zwane też statycznym, gdyż sytuuje się poza sferą oddziaływania podmiotu, który podejmuje decyzje na rynku) oraz spekulatywne (o charakterze aktywnym, gdyż uwzględnia możliwości uzyskania korzyści, w którego obrębie mogą wystąpić trzy możliwe skutki: strata, brak zysku i brak straty oraz zysk)⁷⁴. zasadnicza różnica pomiędzy nimi polega na tym, że ryzyko spekulatywne wykazuje

---

⁶⁸ T. Oczkowski, *Nadużycie zaufania...*, s. 188.

⁶⁹ Zob. *ibidem*, s. 187.

⁷⁰ Zob. R. Zawłocki, *Nowe przestępstwo...*, s. 971.

⁷¹ Zob. M. Ligęza-Turlakiewicz, G. Turlakiewicz, *Granice kreatywnego zachowania...*, s. 73.

⁷² Zob. N. Iwaszczuk, *Ryzyko w działalności gospodarczej: definicje, klasyfikacje, zarządzanie*, Kraków 2021, s. 12.

⁷³ Zob. *ibidem*, s. 13.

⁷⁴ Zob. W. Dadak, *Ryzyko niepewności, a zachowania naruszające zasady obrotu gospodarczego aspekty kryminologiczne*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2009, z. 2, s. 233.

charakter proaktywny, jako że uwzględnia możliwość wygenerowania korzyści⁷⁵. Z punktu widzenia prawa karnego należy wyróżnić ryzyko zwykłe oraz ryzyko nowatorskie⁷⁶. W przypadku zwykłego ryzyka niebezpieczeństwo jest wymierne, gdyż określone przez doświadczenie dla różnych przypadków działalności, także powtarzalne. W odniesieniu natomiast do ryzyka nowatorstwa nie da się ściśle określić prawdopodobieństwa niebezpieczeństwa, gdyż jest ono w pewnej mierze uzależnione od czynnika, czy też czynników niedających się w pełni uwzględnić w takim rachunku⁷⁷.

Na gruncie literatury przedmiotu wyróżnia się trzy teorie ryzyka gospodarczego, tj. jako: 1) okoliczność wyłączająca winę; 2) kontratyp; 3) zachowanie pierwotnie legalne. Zdaniem P. Dębowskiego ostatnia z wymienionych koncepcji wydaje się najbardziej racjonalna, gdyż zakłada ona, iż „podjęcie dozwolonego ryzyka przy jednoczesnym przestrzeganiu reguł ostrożności wymaganych w danych okolicznościach nie wypełnia znamion czynu zabronionego i dlatego też nie jest kwalifikowane jako zachowanie bezprawne”⁷⁸. Zarówno ryzyko, jak i niepewność mają wspólną cechę w postaci braku pewności co do skutków przedsięwziętego działania, natomiast ich różnica sprowadza się do tego, iż właściwością niepewności jest nieprzewidywalność skutków działania, a cechą ryzyka ich przewidywalność⁷⁹. Samo podjęcie decyzji w warunkach pewności jak też ryzyka wykazuje wiele podobieństw, nie mniej jednak decyzje, które są podejmowane w warunkach tego drugiego przypadku wymagają dodatkowych analiz oraz ocen⁸⁰.

Na gruncie doktryny prawa karnego ocena charakteru oraz znaczenia ryzyka zwykłego należała bez wątpienia do jednej z najbardziej kontrowersyjnych kwestii. T. Oczkowski stoi na stanowisku, że zwykłe ryzyko gospodarcze nie stanowi kontrotypu tzw. konieczności gospodarczej. Wynika to z faktu, iż będące istotą kontrotypu tzw. ryzyka codziennego zachowanie reguł ostrożności, które są wymagane w danych okolicznościach, klasyfikuje się obecnie jako istotny element konstrukcji przestępstw nieumyślnych. Do stwierdzenia, że dane zachowanie wyczerpało znamiona przestępstwa nieumyślnego wymagane jest wyekstrahowanie okoliczności wskazujących na naruszenie przez sprawcę reguł ostrożności, które są wymagane w danej dziedzinie podejmowanej przez niego aktywności⁸¹.

---

⁷⁵ Zob. *ibidem*.

⁷⁶ Zob. P. Dębowski, *Obrót powszechny i gospodarczy*, [w:] *Problemy karnomaterialne i procesowe*, I. Ramus (red.), Kielce 2014, s. 75.

⁷⁷ Zob. *ibidem*, s. 75-76.

⁷⁸ *Ibidem*, s. 78.

⁷⁹ Zob. W. Dadak, *Ryzyko niepewności...*, s. 231.

⁸⁰ Zob. J. Sepiolo, *Przestępstwo niegospodarności...*, s. 178.

⁸¹ Zob. T. Oczkowski, *Nadużycie zaufania...*, s. 163.

Jak słusznie zaakcentował Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 29.02.2012 r. „podejmując decyzje gospodarcze, przedsiębiorca ma obowiązek ocenić ewentualne ryzyko związane z tymi decyzjami. Stopień przewidywanego ryzyka często ma dla niego decydujące znaczenie przy podjęciu decyzji gospodarczej. Ponosząc odpowiedzialność prawną za podjęte decyzje, przedsiębiorca nie może bagatelizować ryzyka gospodarczego, a przeciwnie powinien być przygotowany na wszelkie niebezpieczeństwa wynikające ze specyfiki obrotu gospodarczego i być w stanie, przed podjęciem każdej decyzji, zlokalizować ewentualne źródła ryzyka”⁸².

Nawiązując z kolei do sposobu stwierdzenia kontratypu ryzyka gospodarczego Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 23.10.2014 r. zauważył, że: „Zabieg pozwalający stwierdzić, czy sprawca działał w ramach kontratypu ryzyka gospodarczego odbywa się w dwóch etapach. Po pierwsze – należy ustalić, w oparciu o abstrakcyjny i obiektywny model zachowania, granicę dopuszczalnego ryzyka w danych okolicznościach, a dopiero wówczas odnieść do niej stopień ryzyka stwierdzonego w danej sprawie”⁸³.

Dodatkowo Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 10.09.2015 r., badając kwestię dopuszczalności podjęcia ryzyka gospodarczego przez przedsiębiorcę, zauważył, iż „przypisanie cech przestępnych określonego czynowi zabronionemu z art. 296 k.k. (bezprawności, karygodności i zawinienia) jest zabiegiem bardziej skomplikowanym, niż w przypadku innych przestępstw, z tego powodu, że wymaga uwzględnienia w karnoprawnej ocenie całej złożoności specyficznych warunków obrotu gospodarczego, a w szczególności ryzyka gospodarczego podejmowanego przez jego sprawcę. Jeżeli ryzyko to nie ma cech nadmierności, to należy wykluczyć bezprawność działań w jego ramach podejmowanych”⁸⁴.

Mając natomiast na uwadze relację ryzyka do zamiaru ewentualnego, Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z 20.11.2012 r. dostrzegł, że „skoro działanie ryzykowne polega na celowym, a nie tylko z zamiarem ewentualnym, wytworzeniu sytuacji, mogącej przynieść ujemne skutki, gdyż jest to warunek osiągnięcia zamierzonej korzyści, to osoba działająca w ramach ryzyka tych ujemnych skutków nie chce i na nie się nie godzi, sądząc, że ich uniknie”⁸⁵.

Z kolei Sąd Apelacyjny w Warszawie, odnosząc się w wyroku z 24.06.2017 r. do nieostrożności jako przesłanki nieumyślności na kanwie wyrządzenia szkody w obrocie gospodarczym wskazał, że „nie każde naruszenie reguły ostrożności pozwala na przypisanie sprawcy tego naruszenia popełnienia czynu zabronionego,

---

⁸² Wyrok SA we Wrocławiu z 29.02.2012 r., II AKa 28/12.

⁸³ Wyrok SA w Gdańsku z 23.10.2014 r., II AKa 251/14.

⁸⁴ Wyrok SA w Warszawie z 10.09.2015 r., II AKa 137/15.

⁸⁵ Wyrok SA w Szczecinie z 20.11.2012 r., II AKa 89/12.

a w szczególności spowodowania określonego w ustawie skutku. Podstawą przypisania skutku będzie naruszenie tej reguły postępowania, która miała chronić przed wystąpieniem danego skutku właśnie na tej drodze, na której on w rzeczywistości wystąpił⁸⁶.

Zatem podczas oceny ryzyka wiążącego się z określoną decyzją uwzględnieniu podlega jego stopień aprobowany społecznie, rozumiany jako dopuszczalny podczas podejmowania w ramach określonej działalności poziom ryzyka, stanowiący odniesienie dla konkretnego zachowania. Asumptem dla dokonania tej oceny jest odwołanie się do kulturowego profilu ryzyka tworzonego przez reguły kulturowe postrzegające ryzyko jako wartość (względnie przeciwnie) oraz zalecające (ewentualnie zakazujące) podejmowanie działań zawierających element ryzyka w ramach określonych dziedzin. Efektywność ekonomiczna jest takim rodzajem wartości przy której realizacji podjęcie ryzyka może być uzasadnione. Jak zauważa W. Dadak, „reguły prowadzenia działalności tworzą normatywne ograniczenia swobody w zakresie podejmowania ryzyka. Jednym z komponentów kulturowego profilu ryzyka jest kontratyp ryzyka gospodarczego, wyznaczający granice dozwolonego ryzyka w tej dziedzinie, których przekroczenie grozi odpowiedzialnością karną. Aktualnie występuje on jako kontratyp ustawowy, który mieści się w zakresie kontratypu dozwolonego ryzyka dnia codziennego. Może tej wystąpić jako kontratyp ustawowy (art. 27 k.k.), gdy dotyczy eksperymentu gospodarczego⁸⁷.

Określony na gruncie przytoczonego powyżej przepisu kontratyp (ustawowy) odnosi się do takich sytuacji, w ramach których sprawca dokonuje już przekroczenia poziomu akceptowalnego powszechnie ryzyka dnia codziennego. Podejmowanie aktywności w jego granicach nie skutkuje bowiem realizacją znamion czynu zabronionego, a zatem w takim przypadku sięganie po konstrukcję okoliczności wyłączającej bezprawność czynu jest zbędne. Przekroczenie granic dozwolonego ryzyka może skutkować prawnokarnie relevantną realizacją znamion czynu zabronionego, przy czym aktualizacja kontratypu następuje, gdy sprawca czyni to w celu przeprowadzenia eksperymentu (wówczas ryzyko związane z przeprowadzeniem eksperymentu staje się wtórnie dozwolone). Przekroczenie poziomu powszechnie i typowo akceptowanego jego poziomu z uwagi na przedstawiony cel staje się pomimo narażenia na niebezpieczeństwo dóbr prawnie chronionych usprawiedliwione⁸⁸. Kumulatywnymi warunkami zakwalifikowania działań obarczonych ponadstandardowym ryzykiem na płaszczyźnie obrotu gospodarczego jako kontratypu są: 1) przedsięwzięcie ryzykownych działań w celu przeprowadzenia

---

⁸⁶ Wyrok SA w Warszawie z 24.06.2017 r., II AKa 109/16.

⁸⁷ W. Dadak, *Ryzyko niepewności...*, s. 233-234.

⁸⁸ *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, J. Giezek (red.), WKP 2021 r., Lex (dostęp: 1.07.2022 r.).

eksperymentu; 2) spodziewanie się uzyskania z eksperymentu korzyści mającej istotne znaczenie gospodarcze; 3) jawiąca się w świetle aktualnego stanu wiedzy zasadność oczekiwania osiągnięcia korzyści; 4) wynikająca z aktualnego stanu wiedzy zasadność celowości oraz sposobu przeprowadzenia eksperymentu⁸⁹.

Na gruncie polskiego systemu prawnego brak jest precyzyjnych unormowań, które określałyby, jaka decyzja gospodarcza znajduje się jeszcze w ramach dopuszczalnego ryzyka, a która już jest z kolei obarczona nadmiernym ryzykiem⁹⁰. I. Zduński, badając kwestię prawnokarnej oceny ekonomicznych działań nowatorskich, dostrzegając potrzebę rozwijania nowoczesnych inicjatyw na polu prowadzenia działalności gospodarczej (co wymuszają sam rynek oraz konkurencja wymagająca wdrożenia nowych metod produkcji oraz technologii), wyróżnił trzy grupy przedsiębiorców (uczestników obrotu gospodarczego):

1) „niedoceniających niebezpieczeństwa ekonomicznego działania nowatorskiego dla efektywności działań gospodarczych”, podejmujących decyzje oraz działania w sposób niedostatecznie przemyślany, bez zapewnienia odpowiedniej podbudowy w postaci badań (w ich przypadku działanie wyprzedza proces myślenia);

2) przeceniających niebezpieczeństwo ekonomicznego działania nowatorskiego, asekurujących się przed ewentualną odpowiedzialnością i nie podejmujących odważnych decyzji umożliwiających postęp oraz rozwój firmy;

3) dokonujących realnej oceny niebezpieczeństwa ekonomicznego działania nowatorskiego, których cechuje dociekliwość oraz intelektualny niepokój, a w toku poszukiwania nowych metod produkcji i technologii postępują z pełną odpowiedzialnością⁹¹.

Podsumowując, stwierdzić należy, że granice dozwolonego ryzyka są wyznaczone przez spodziewane korzyści, jak też ich proporcjonalność wobec szkody, która może wynikać z przeprowadzonego eksperymentu, a prawdopodobieństwo ich pojawienia się podlega ocenie przez pryzmat bieżącego stanu wiedzy w tej materii⁹². Dodatkowo warto także zauważyć, iż konkurencja na płaszczyźnie obrotu gospodarczego przybiera obecnie postać bezwzględnej rywalizacji, co wymusza na zarządcach potrzebę poszukiwania nowych dróg wiodących do osiągnięcia sukcesu (co do *de facto* wiąże się z poszerzeniem pola dozwolonego ryzyka), toteż nałożenie na menedżera „absolutnej odpowiedzialności za rezultat jego zachowania może prowadzić do całkowitego zahamowania jego aktywności”⁹³.

---

⁸⁹ Zob. *ibidem*.

⁹⁰ Zob. P. Błaszczyk, *Odpowiedzialność odszkodowawcza menedżerów spółek, a przekroczenie tzw. dopuszczalnego ryzyka gospodarczego*, PPH 2009, nr 11, s. 37-43.

⁹¹ Zob. I. Zduński, *Wybrane zagadnienia prawnokarnej oceny ekonomicznych działań nowatorskich*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 5, s. 106.

⁹² Zob. M. Bojarski, *Dozwolone ryzyko gospodarcze w polskim prawie karnym*, Wrocław 1977, s. 88.

⁹³ M. Ligeża-Turlakiewicz, G. Turlakiewicz, *Granice kreatywnego zachowania...*, s. 51.

5. NAJCZĘSTSZE PRZEJAWY (FORMY) NADUŻYCIU ZAUFANIA W OBRODIE GOSPODARCZYM

Jak wynika z badań przeprowadzonych przez kanadyjskich naukowców, 20% pracowników przedsiębiorstw stanowią ludzie uczciwi, którzy zawsze pozostają wierni zasadom moralnym i to zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym. Kolejne 20% to osoby z gruntu nieuczciwe, które zawsze korzystają z okazji, by oszukać klienta lub swojego pracodawcę. Pomiędzy tymi dwiema przytoczonymi grupami, których przedstawiciele przejawiają biegunowo różne postawy (uczciwi oraz skrajnie nieuczciwi) mieści się pozostała, najbardziej liczna grupa pracowników⁹⁴. Dodatkowo wzmiankowany powyżej autor wyróżnił katalog motywów popełnienia nadużyć w przedsiębiorstwie, w którym na pięciu czołowych pozycjach wskazał: „1. życie ponad stan; 2. nieodpartą żądzą bogacenia się; 3. wysokie zadłużenie osobiste; 4. bliskie powiązania z klientami; 5. poczucie, że wynagrodzenie jest niewspółmierne do odpowiedzialności”⁹⁵.

Według innych statystyk znajdujących się do dyspozycji Komendy Głównej Policji w zakresie przestępstw z art. 296 k.k. liczba wszczynanych postępowań zdaje się wykazywać tendencję spadkową (2015 r. – 463, 2016 r. – 526, 2017 r. – 599, 2018 r. – 548, 2019 r. – 540, 2020 r. – 475). Najwięcej tego typu spraw wszczęto w latach 2001-2006 (2001 r. – 814, 2002 r. – 913, 2003 r. – 991, 2004 r. – 873, 2005 r. – 868, 2006 r. – 926)⁹⁶.

Jeśli chodzi o sposoby popełniania przestępstw z art. 296 k.k. to realizacja jego znamion może wynikać z wielorakich stanów faktycznych, przy czym najczęstszymi zdarzeniami powiązаныmi z działalnością osób zarządzających podmiotami gospodarczymi są te powodujące powstanie skutku przybierającego postać działań powiązanych z transferowaniem majątku (ruchomości, nieruchomości) na rzecz podmiotów trzecich (a proceder ten obejmuje także podmioty zależne), jak również polegające na transferowaniu środków pieniężnych⁹⁷.

Na gruncie literatury przedmiotu opisano szereg najczęstszych przypadków czynów sprawczych przy tego typu przestępstwie (art. 296 k.k.), co obrazuje poniższe zestawienie tabelaryczne, które ujmuje te zagadnienia hasłowo⁹⁸.

---

⁹⁴ Zob. W. Jasiński, *Nadużycia w przedsiębiorstwie. Przeciwdziałanie i wykrywanie*, Warszawa 2013, s. 138.

⁹⁵ *Ibidem*, s. 139.

⁹⁶ Zob. statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-17/63915/naduzycie-zaufania-art.-296.html. (dostęp: 1.07.2022 r.).

⁹⁷ Zob. J. Grzemski, A. Krześ, *Uwagi praktyczne dotyczące przestępstw z art. 296 k.k. popełnionych przez osoby kierujące podmiotami gospodarczymi*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 119.

⁹⁸ Opracowano na podstawie danych przekazanych przez: J. Grzemski, A. Krześ, *Uwagi praktyczne...*, s. 119-121 oraz A. Nowakowska, *Śledztwa w sprawach...*, s. 125-129.

czynności sprawcze	art. 296 § 1 k.k.	art. 296 § 1a k.k.
wyzbywanie się składników majątku spółki w postaci środków trwałych i innych rzeczy ruchomych niezbędnych do prowadzenia działalności operacyjnej bez zgody organów podmiotu gospodarczego	+	+
wyzbywanie się składników majątku spółki (włączając w to nieruchomości) po cenie znacznie zaniżonej w zestawieniu z wartością rynkową	+	+
wyzbywanie się składników majątku spółki po cenie znacząco niższej od wartości oszacowanej w wycenie rzeczoznawcy majątkowego	+	+
wyzbywanie się składników majątkowych na zasadach odbiegających od tych wskazanych w uchwale organu uchwałodawczego spółki	+	+
zawieranie umów pozornych (o konsulting, doradztwo, know-how, usługi marketingowe, sprzedaż wartości intelektualnych, korzystanie ze sprawdzonych na rynku wzorców i receptur) które są niecelowe z punktu widzenia prowadzonej działalności gospodarczej, jak też niekorzystne gospodarczo	+	+
fałszowanie stanu finansów spółki w drodze podnoszenia jego kapitału poprzez włączenie do majątku spółki praw majątkowych, które nie zostały rzetelnie wycenione (wiedza techniczna know-how, znaki towarowe itp.)	+	+
fikcyjne podwyższenie kapitału zakładowego spółki sprowadzające się do objęcia akcji oraz pokrycia ich emisji wkładem pieniężnym w sytuacji, gdy pieniądze te obejmujący akcje wcześniej uzyskał od spółki (np. z tytułu umowy najmu zawartej na wiele lat z czynszem płatnym z góry)	+	+
powołanie spółek zależnych do których transferowane są najcenniejsze składniki majątku spółki matki (wyprowadzone w ten sposób środki trwałe trafiają do nowych podmiotów przejmowanych przez osoby trzecie)	+	+
niewłaściwa kooperacja spółki dominującej ze spółkami zależnymi poprzez wyprowadzanie majątku ze spółek podlegających przemianom w ramach rzekomego planu restrukturyzacyjnego	+	+
powoływanie spółek zależnych ukierunkowane na poprawienie wizerunku spółki matki przy jednoczesnym całkowitym pogrążeniu finansowym spółek zależnych w stopniu mogącym prowadzić do ich upadłości	+	+

Wybrane aspekty karalnej niegospodarności w polskim prawie

czynności sprawcze	art. 296 § 1 k.k.	art. 296 § 1a k.k.
zawarcie umowy najmu nieruchomości z przeznaczeniem jej na siedzibę spółki w sytuacji, gdy nieruchomość nie spełniała jej wymogów	+	+
zawarcie umowy dostawy, której w żadnych okolicznościach nie można wypowiedzieć przed upływem okresu jej obowiązywania oraz zobowiązującej do zapłaty (w każdym miesiącu) wynagrodzenia w znacznej wysokości bez względu na wielkość dostawy	+	+
zawarcie umowy na zakup nadmiernie kosztownego sprzętu	+	+
zawarcie umowy o świadczenie usług ze spółkami, w których większość udziałów posiadają członkowie zarządu podmiotu zlecającego usługi	+	+
dokonywanie czynności wykraczających poza zakres pełnomocnictwa lub bez wymaganej zgody odpowiedniego organu wyrażonej w stosownej formie	+	+
przywłaszczenie mienia należącego do podmiotu zarządzanego	+	+
zaniechanie wnoszenia składek do ZUS i narażenie podmiotu gospodarczego na konieczność zapłaty odsetek lub grzywny	+	+
nieskuteczna windykacja należności od dłużników	+	+
brak kontroli kosztów powiązany z niepodejmowaniem prawdziwych działań oszczędnościowych oraz naprawczych	+	+
wybór nieprawidłowego trybu przetargowego	+	+
nieprawidłowości w toku postępowania likwidacyjnego lub w toku postępowania upadłościowego ukierunkowanego na likwidację masy upadłościowej	+	+
nadużycie udzielonych uprawnień przez pracownika organu administracji publicznej poprzez nierzetelną kontrolę wykorzystania dotacji	+	+

6. OBOWIĄZUJĄCY MODEL „SUMIENNEGO KUPCA” A POSTULOWANY USZCZEGÓLOWIAJĄCY GO WZORZEC „RZETELNEGO MENADŻERA”

Na kanwie spraw o karalną niegospodarność w pewnych przypadkach – podczas rozpoznawania różnorodnych stanów faktycznych – pojawia się kwestia związana z posiłkowaniem się wzorcem „sumiennego kupca” lub „dobrego gospodarza”. Jak zauważył Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z 25.09.2018 r., „wzorzec «sumiennego kupca» lub «dobrego gospodarza» w odniesieniu do znamion przestępstwa określonego w art. 296 § 1 k.k. ma charakter jedynie pomocniczy. Można się odwoływać do niego jedynie w sytuacjach, gdy zakres ciężących na sprawcy obowiązków lub przysługujących uprawnień wynikających z jednego z wymienionych w analizowanym przepisie ma charakter bardzo ogólny, czy wręcz blankietowy. Nie jest dopuszczalne przyjęcie kryterium «dobrego gospodarza» jako wzorca podstawowego, gdy sprawca jednoznacznie przekroczył uprawnienia lub nie dopełnił obowiązków wyraźnie określonych w przepisie ustawy, decyzji właściwego organu lub umowie”⁹⁹.

Ustawodawca, dążąc do uniknięcia kolizji pomiędzy zbyt szczegółową regulacją praw i obowiązków podmiotów zajmujących się działalnością gospodarczą lub cudzymi sprawami majątkowymi z zasadami racjonalnego gospodarowania w celu pozostawienia pewnego luzu decyzyjnego w odniesieniu do przypadków niedookreślenia zakresu praw i obowiązków, wskazuje jako dodatkowe kryterium ocenne cywilnoprawną figurę „sumiennego kupca”, wzorcowego „racjonalnego gospodarza” czy też osoby, która zawodowo wykonuje działalność określonego rodzaju, względnie „dobrego gospodarza”¹⁰⁰. Wzorce dobrego, „racjonalnego gospodarza”, jak też „sumiennego kupca” ukształtowały się na płaszczyźnie prawa cywilnego oraz handlowego. „Dobrym gospodarzem” jest osoba dysponująca określonymi kompetencjami, doświadczeniem teoretycznym i praktycznym, a także wykonująca swoje zadania przy dołożeniu należytej staranności. Taki podmiot cechuje się przezornością objawiającą się zmierzaniem do najkorzystniejszego rezultatu, podejmowaniem działań mających za cel nadrzędny dobro mandanta¹⁰¹.

Wzorzec „staranności sumiennego kupca” pojawił się pierwotnie na gruncie rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 27.10.1933 r. – Kodeks handlowy¹⁰², natomiast na płaszczyźnie ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek

---

⁹⁹ Wyrok SA w Krakowie z 25.09.2018 r., II AKa 128/18.

¹⁰⁰ Zob. *Kodeks karny. Część szczególna, tom III, Komentarz do art. 278-363 k.k.*, W. Wróbel, A. Zoll (red.), WKP 2022, Lex (dostęp: 1.07.2022 r.).

¹⁰¹ Zob. A. Zientara, *Przestępstwo nadużycia zaufania z art. 296 k.k.*, Lex (dostęp: 1.07.2022 r.).

¹⁰² Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. z 1933 r. Nr 82, poz. 600).

handlowych¹⁰³ został zastąpiony pojęciem „staranności wynikającej z zawodowego charakteru prowadzonej działalności” (art. 293 § 2 i art. 483 § 2 k.s.h.). Należy jednak zauważyć, iż zarówno orzecznictwo, jak i doktryna aż przez kilkadziesiąt lat posługiwały się wzorcem „staranności sumiennego kupca” rozumianego jako swoisty miernik staranności ujęty w postaci pewnego wzoru osobowego¹⁰⁴.

Posiłkowanie się tego typu wzorcami wynika z tego, że brak jest ustawowej definicji staranności i to od każdorazowej oceny sądu zależy to, czy została ona dochowana, czy też nie miało to miejsca. Nie funkcjonuje także ustawowa definicja pojęcia „staranności sumiennego kupca”. Jak wskazuje J. Duży, „obowiązek dokładania staranności sumiennego kupca nie jest miarą abstrakcyjną. Za podstawę rozstrzygnięcia pytania, czy kupiec dołożył należytej staranności, przyjąć należy nie to, czego by można się spodziewać od sumiennego kupca w ogóle, lecz to czego można oczekiwać w danych warunkach od przeciętnie przygotowanego i starannego kupca, prowadzącego przedsiębiorstwo danego rodzaju i w danym zakresie”¹⁰⁵. Mając na uwadze wielokierunkowość oraz różnorodność zawodu kupieckiego, samo kryterium staranności porządnego kupca nie ma ogólnego znaczenia, gdyż nie tworzy abstrakcyjnego modelu obejmującego swoimi ramami wszystkich kupców¹⁰⁶. Dodatkowo sama miara „staranności sumiennego kupca” nie uwzględnia szeregu właściwości indywidualnych takich jak brak przygotowania czy też doświadczenia¹⁰⁷. Jak powtórzył za J. Namitkiewiczem także J. Duży, probierz staranności ma charakter konkretny (indywidualny) wynikający z wymagań obrotu, które są różne w czasie i przestrzeni, w zależności od osób i okoliczności i dlatego też „według tych względów należy orzekać jakiej staranności w danym przypadku wymaga obrót”¹⁰⁸. Zdaniem ostatniego wzmiankowanego autora w przypadku osób występujących w organach spółek handlowych „od sumiennego kupca należałoby oczekiwać jeszcze większej staranności z tytułu uczestnictwa w zarządzie, niż z tytułu uczestnictwa w radzie nadzorczej, czy komisji rewizyjnej”¹⁰⁹. Wzorec „staranności sumiennego kupca” winien być generowany przy uwzględnieniu kryteriów obiektywnych, a jego konstruowanie wymaga w pierwszej kolejności ustalenia jakie są oczekiwania społeczne formułowane pod adresem osób znajdujących

---

¹⁰³ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 807); dalej: k.s.h.

¹⁰⁴ Zob. J. Duży, *Odpowiedzialność karna członków organów spółek kapitałowych. Działania na szkodę spółki*, Bydgoszcz 2003, s. 71.

¹⁰⁵ *Ibidem*, s. 72.

¹⁰⁶ *Ibidem*, s. 73.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 74.

się w sytuacji określonego typu¹¹⁰. J. Duży zauważa także, iż „wysoki stopień abstrakcyjności wzorca staranności sumiennego kupca daje bardzo szerokie możliwości elastycznego kształtowania obiektywnego miernika staranności właściwej sumiennemu kupcowi w konkretnych przypadkach”, a „przy rozpatrywaniu odpowiedzialności karnej funkcjonariusza spółki za działania na jej szkodę sędzia najpierw musiałby samodzielnie określić, na czym w danym przypadku polegałoby przestrzeganie staranności sumiennego kupca, czyli po prostu dokładniej sformułować samą hipotezę stosowanej normy prawnej na użytek konkretnego przypadku podlegającego jego rozpoznaniu, a dopiero później mógłby dokonać subsumcji ustalonego stanu faktycznego w sprawie”¹¹¹. „Staranność sumiennego kupca” musi być zatem ustalona przy uwzględnieniu odwołania się do pojęcia dobrych obyczajów kupieckich, które również nie doczekało się definicji legalnej¹¹².

K. Lipiński wyklucza z kolei możliwość zaakceptowania otwartego i pełnego zastępowania ustaleń na płaszczyźnie strony podmiotowej charakterystyką procesów intelektualnych odnoszących się do potencjalnego sprawcy, „przy zastrzeżeniu, że rzeczywisty stan świadomości w zasadzie w ogóle organu oceniającego nie powinien interesować”¹¹³.

Autor niniejszej publikacji proponuje w kontekście przestępstwa karalnej niegospodarności uszczegółowienie wzorca „sumiennego kupca” lub „dobrego gospodarza” jako określenia w dobie intensywnie ewoluujących przemian społeczno-gospodarczych oraz postępującej specjalizacji zawodowej zbyt ogólne o wzorzec „rzetelnego menedżera” charakteryzującego się szeregiem konkretnych przymiotów.

Na gruncie dyscypliny nauk o zarządzaniu prowadzenie przez zarządcę spraw przedsiębiorstwa sprowadza się przede wszystkim do odpowiedniego planowania, organizowania, jak też działania w otoczeniu podlegającym ciągłej zmianie¹¹⁴. Systemy zarządzania ewoluują w kierunku przeciwnym do ewolucji w zasadach wykorzystania zawodów, w których to „świadczanie usług próbuje się standaryzować i opisywać w ramach systemów jakości, ograniczając zbytnią dowolność na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa”¹¹⁵. Sam natomiast problem decyzji menadżerskich charakteryzuje się dodatkową złożonością, gdyż występuje różnorodność modeli

---

¹¹⁰ Zob. *ibidem*, s. 76.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² Zob. *ibidem*, s. 77.

¹¹³ K. Lipiński, *Wzorce osobowe w prawie karnym*, WKP 2020, s. 4.

¹¹⁴ Zob. Ł. Boberek, *Granice odpowiedzialności menedżera za odporność przedsiębiorstwa na kryzys, czyli o skutkach nieugruntowanych w orzecznictwie kryteriów prawnych będących podstawą ustalania adekwatnej awersji menadżera do ryzyka*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Szkoła Główna Handlowa” 2016, z. 150, s. 192.

¹¹⁵ *Ibidem*, s. 193.

decyzyjnych, w ramach których menedżer musi działać¹¹⁶. Inaczej bowiem podejmuje się decyzje w warunkach pewności, a inaczej w przypadku ryzyka i niepewności.

Mając na uwadze powyższe autor niniejszej publikacji stoi na stanowisku, iż „rzetelny menedżer” odpowiedzialny za proces zarządzania:

- nie przekracza uprawnień uregulowanych w podstawie powołania go na stanowisko zarządcy,
- w trosce o interes swojego mocodawcy sumiennie realizuje nałożone na niego obowiązki,
- nigdy nie przekracza granic dopuszczalnego ryzyka gospodarczego,
- podejmuje się funkcji zarządcy, których poziom (skala) jest adekwatny do posiadanego przez niego wykształcenia, doświadczenia zawodowego oraz specjalizacji,
- bieżąco monitoruje poziom płynności finansowej podmiotu, którym zarządza,
- nie ignoruje decyzji organów nadzorczych,
- konsultuje skomplikowane kwestie z zakresu zarządu podmiotem ze specjalistami w danej dziedzinie,
- przed podjęciem istotnych dla zarządzanego podmiotu decyzji posługuje się analizą SWOT, wnikliwie bada rentowność danej inwestycji,
- nie podejmuje dodatkowej współpracy z podmiotem rywalizującym na rynku z przedsiębiorstwem przez niego zarządzanym, jeśli mogłoby to skutkować szkodą dla jego mocodawcy,
- dba o powierzone mienie oraz interes podmiotu, którym zarządza tak jak sam by chciał, aby jego interes był chroniony,
- nie zataja przed organami nadzorczymi sytuacji finansowej zarządzanego podmiotu oraz istotnych kwestii związanych z jego zarządaniem,
- nie ujawnia „na zewnątrz” informacji objętych tajemnicą handlową, których upublicznienie lub uczynienie jawnym wobec innego podmiotu zewnętrznego wyrządziłoby szkodę majątkową po stronie zarządzanego przez niego podmiotu,
- powstrzymuje się od wszelkich działań, które mogłyby zakłócić procedurę przetargową, w której uczestniczy podmiot zarządzany,
- podejmując decyzję z zakresu zarządu kieruje się ekonomicznym jej uzasadnieniem, racjonalizacją oraz optymalizacją,
- nie zaciąga zobowiązań na rzecz podmiotu zarządzanego bez uprzedniego opracowania rzetelnego planu ich uregulowania,
- współpracuje/kooperuje z innymi zarządcami danego podmiotu na zasadzie partnerstwa i jednocześnie powstrzymuje się od konkurowania z nimi w sposób, który mógłby wyrządzić szkodę kierowanemu przez niego przedsiębiorstwu,

---

¹¹⁶ Zob. *ibidem*.

- przestrzega sumiennie praw pracowniczych, unika konfliktów z pracownikami, które mogłyby skutkować roszczeniami majątkowymi powodującymi uszczerpienie w majątku po stronie zarządzanego przez niego podmiotu,
- podejmuje wyłącznie takie decyzje, które budują pozytywny wizerunek zarządzanego podmiotu w przestrzeni publicznej oraz w obrocie gospodarczym,
- niezwłocznie sygnalizuje organom nadzorczym oraz innym podmiotom decyzyjnym wystąpienie przesłanek uzasadniających ogłoszenie upadłości zarządzanego przez niego podmiotu,
- po ujawnieniu w toku sprawowania zarządu czynników powodujących szkodę, lub mogących ją spowodować opracowuje algorytmy postępowania, które je eliminują lub w znaczącym stopniu neutralizują (ograniczają),
- dba o terminowe wywiązywanie się z obowiązku sprawozdawczości finansowej, bacząc na to, by podawane dane były rzetelne oraz sprawdzone,
- nie uchyla się od współpracy z organami administracji publicznej,
- nie wyzbywa się składników majątkowych zarządzanego podmiotu poniżej wartości rynkowej,
- na bieżąco poszukuje środków i sposobów ukierunkowanych na maksymalizację zysków oraz minimalizację strat,
- nie ignoruje stanowiska wyrażonego przez organy doradcze,
- nie pobiera wynagrodzenia nieadekwatnego do nakładu pracy,
- stale poszerza swoją wiedzę (kursy, szkolenia, dodatkowe studia itp.) celem podniesienia poziomu efektywności prowadzenia działalności operacyjnej zarządzanego przez niego podmiotu,
- przy wyborze ofert kieruje się w szczególności: jakością, ceną, terminowością, stabilnością kooperacji,
- opracowuje długofalową politykę zarządzania opartą na racjonalności w gospodarowaniu powierzonym mieniem, którą stopniowo realizuje poprzez osiągnięcie celów cząstkowych,
- dba o politykę kadrową zarządzanego podmiotu opartą na poszanowaniu praw pracowniczych i ukierunkowaną na zapewnienie stabilności zatrudnienia, unikanie nadmiernej rotacji,
- stosuje zbilansowany system nagród (premi) i kar motywujący pracowników do podnoszenia efektywności wykonywanej pracy.

Pomocnicze posiłkowanie się powyższymi wskazówkami (stanowiącymi *de facto* swoisty kodeks zachowań etycznych menedżerów czy też zbiór dobrych praktyk) pozwoli na dokonanie bardziej pogłębionej analizy działań podejmowanych przez współczesnych menedżerów, którzy zastąpili archaicznych kupców.

7. WYBRANE WSKAZÓWKI METODOLOGICZNE W ZAKRESIE PROWADZENIA POSTĘPOWAŃ PRZYGOTOWAWCZYCH DOTYCZĄCYCH NADUŻYCIA ZAUFANIA

Wieloaspektowość zjawiska przestępczości w sposób niewątpliwy przekłada się na złożoność stanów faktycznych i prawnych, generując tym samym skalę trudności pojawiających się na kanwie prowadzonych postępowań karnych¹¹⁷. Specjalizacja stała się zatem warunkiem poprawy efektywności pracy prokuratury oraz prokuratora¹¹⁸. Spenalizowana w art. 296 k.k. karalna niegospodarność zalicza się do „przestępstw menadżerskich”¹¹⁹.

A. Nowakowska pośród celów prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o czyn z art. 296 k.k. wskazuje ustalenie: 1) osób obowiązanych do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą danego podmiotu oraz podstawy ich powołania na dane stanowisko; 2) jaki był zakres kompetencji i uprawnień zarządcy; 3) czy zachowanie danej jednostki sprowadziło się do nadużycia uprawnień, czy też do niedopełnienia obowiązków; 4) czy działania podjęte przez zarządzającego skutkowały powstaniem szkody; 5) jaka była wysokość uszczerbku w interesach majątkowych mocodawcy; 6) czy sprawcy może zostać przypisane działanie umyślne, czy też nieumyślne¹²⁰.

Organy ścigania w toku analizy pisemnych informacji o przestępstwie tego typu winny zwrócić szczególną uwagę na sytuacje wymagające podjęcia radykalnych działań przez oskarżyciela publicznego poprzez przykładowe zastosowanie blokady rachunku bankowego w oparciu o art. 106a ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹²¹.

W sytuacji, gdy dany przypadek karalnej niegospodarności spełnia kryteria poważnego przestępstwa gospodarczego z uwagi na zaliczenie do kategorii „najpoważniejszych przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu względem mienia wielkiej wartości” zgodnie z treścią ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze¹²², jak też § 28 i 30 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych

---

¹¹⁷ Zob. *Przestępczość gospodarcza...*, s. 339.

¹¹⁸ Zob. Z. Brodzisz, *Metodyka pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem I instancji*, „Metodyki Becka”, Warszawa 2019, s. 86.

¹¹⁹ C. Fiertek, K. Frąckowiak, T. Iwanowski, P. Pawłowski, J. Motawski, T. Piekarski, S. Stojak, W. Szelański, *Metodyki postępowań...*, s. 73.

¹²⁰ Zob. A. Nowakowska, *Śledztwa w sprawach...*, s. 122.

¹²¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 872).

¹²² Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1259).

jednostek organizacyjnych prokuratury¹²³, następstwem poczynienia takich spostrzeżeń jest konieczność prowadzenia śledztwa na poziomie prokuratury okręgowej lub regionalnej¹²⁴.

W toku dążenia do ustalenia prawdy materialnej weryfikacji podlegają okoliczności odnoszące się do znamion przestępstwa, takie jak: szkoda (przekraczająca 200.000 zł), bezpośrednie niebezpieczeństwo szkody, fakt ewentualnego dobrowolnego naprawienia szkody (art. 296 § 5 k.k.), weryfikacja właściwości kręgu osób spełniających kryteria decydujące o inkryminowanym charakterze przestępstwa ujęte w art. 296 k.k., zakres ciążących na nich obowiązków, katalog uprawnień oraz skala ryzyka gospodarczego¹²⁵.

Określenie natomiast kręgu osób pokrzywdzonych ma znaczenie formalne, gdyż w przypadku czynu zabronionego wskazanego w art. 296 § 1a k.k. – jeśli status ten nie przysługuje Skarbowi Państwa – wówczas jest on ścigany na wniosek¹²⁶. Zakreślając ramy przyszłego śledztwa poprzez wydanie postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego, należy w opisie czynu możliwie jak najdokładniej zawrzeć wszystkie ustalone elementy, „ze szczególnym uwzględnieniem kodeksowych znamion przestępstwa, tj. istnienie umocowania do zajmowania się cudzymi sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą oraz źródła tego umocowania, sposobu niedopełnienia obowiązków lub nadużycia uprawnień, a także wystąpienia szkody oraz jej wysokości. W przypadku braku szczegółowych ustaleń co do wysokości szkody należy przyjąć wartość szacunkową”¹²⁷. Wprawdzie stworzenie planu śledztwa, względnie planu czynności śledczych nie jest czynnością obligatoryjną, niemniej jednak w toku prowadzenia śledztw charakteryzujących się złożonym stanem faktycznym, wielowątkowych, gdzie sam mechanizm popełnienia czynu zabronionego jawi się jako skomplikowany; staje się on niezbędnym narzędziem służącym do właściwego zaplanowania poszczególnych czynności procesowych, ułatwiając tym samym sprawne jego prowadzenie¹²⁸. Tego kluczowego dla sprawnego prowadzenia postępowania przygotowawczego dokumentu nie należy postrzegać tylko w kategoriach wymogu formalnego, gdyż wyłącznie rzetelnie sporządzony (plan śledztwa) może się stać w pełni użyteczny w toku ustalania prawnokarnie relewantnych okoliczności rzutujących na bieżące

---

¹²³ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2017 r. poz. 1206, ze zm.).

¹²⁴ Zob. C. Fiertek, K. Frąckowiak, T. Iwanowski, P. Pawłowski, J. Motawski, T. Piekarski, S. Stojak, W. Szelański, *Metodyki postępowania...*, s. 75.

¹²⁵ Zob. *ibidem*, s. 76-80.

¹²⁶ Zob. *ibidem*, s. 80.

¹²⁷ *Ibidem*, s. 91.

¹²⁸ Zob. *ibidem*, s. 93.

lub przysłuże kierunki śledztwa¹²⁹. Podczas formułowania wersji śledczych należy to uczynić w sposób możliwie najszerszy, wielowariantowy, gdyż „może to mieć istotne znaczenie z uwagi na występowanie wielu elementów ocennych. Należy uwzględniać ryzyko działalności gospodarczej, okoliczności towarzyszące poszczególnym działaniom czy też dopuszczalną nieumyślność niektórych zachowań, wpływających na ocenę i ostateczną kwalifikację prawną czynu”¹³⁰. Chronologia wykonywanych, poszczególnych czynności winna być tak zachowana, by działania podejmowane przez organy ścigania w pierwszej kolejności nie dekonspirowały przyjętej taktyki śledztwa wobec osób podejrzewanych, chyba że istnieje wysokie prawdopodobieństwo ucieczki lub ukrywania ze strony tych osób, które generuje potrzebę podjęcia zdecydowanych, dynamicznych posunięć o charakterze ofensywnym¹³¹.

Każde poważne śledztwo winno się toczyć dwutorowo. Czynności procesowe należy uzupełniać adekwatnymi działaniami w ramach czynności operacyjno-rozpoznawczych (zmierzających do ustalenia lokalizacji, gdzie migrowały środki pochodzące z przestępstwa; ukierunkowanych na przeprowadzenie profilowania majątkowego stanowiącego w przyszłości asumpt do wdrożenia mechanizmu konfiskaty rozszerzonej; pozwalających na odtworzenie sieci powiązań personalnych organizatorów czynów zabronionych oraz osób z nimi kooperujących)¹³². Mając na uwadze sprzężoną ze sobą dwutorowość, w wypadku zaistnienia ku temu ściśle określonych ustawowo przesłanek, może zająć potrzeba posiłkowania się podsłuchem (rozumianym jako uzyskiwanie, jak też utrwalanie treści rozmów prowadzonych z wykorzystaniem środków łączności za pośrednictwem wszelkich urządzeń technicznych) procesowym lub pozaprocessowym (który może być następnie wprowadzony do procesu)¹³³.

Bardzo ważnym elementem materiału dowodowego gromadzonego w sprawach karalnej niegospodarności jest podlegająca zabezpieczeniu w tego typu śledztwach pełna dokumentacja księgową oraz wewnętrzna danego podmiotu gospodarczego. Pośród tego zbioru wyróżnić należy: księgi rachunkowe, historię rachunków bankowych, materiały obrazujące procesy gospodarcze, takie jak: protokoły zdawczo-odbiorcze, umowy, dokumenty, które odzwierciedlają proces negocjacji, korespondencję (w tym tę prowadzoną za pośrednictwem sieci teleinformatycznej)

---

¹²⁹ Zob. *ibidem*, s. 94.

¹³⁰ *Ibidem*.

¹³¹ Zob. *ibidem*.

¹³² *Ibidem*, s. 95.

¹³³ Zob. M. Rogalski, *Podsłuch procesowy i pozaprocessowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kpk oraz ustaw szczególnych (zagadnienia prawne)*, Warszawa 2019, s. 51.

odnosząc się do „działań, jakie zostały podjęte na etapie przygotowania transakcji czy inwestycji ze strony osób zajmujących się sprawami majątkowymi podmiotu bądź jego działalnością gospodarczą”¹³⁴. Tak zgromadzony zestaw wymaga dodatkowo uzupełnienia o uchwały podjęte w związku z przedmiotem postępowania (nie wyłączając tego typu rozstrzygnięć pochodzących od organów zarządczych oraz nadzorczych). Nie sposób jest także pominąć w toku procesu kompletowania dokumentacji także dokumentów pozwalających na odtworzenie struktury podmiotu w postaci przede wszystkim regulaminów wewnętrznych, podziału obowiązków, wyciągów z akt osobowych, w szczególności zawartych umów o pracę czy też kontraktów menadżerskich¹³⁵. Gromadząc tego typu dowody, należy dążyć do ich zabezpieczenia w formie elektronicznej na dopuszczonych prawem cyfrowych nośnikach informacji. Mając natomiast na uwadze możliwość komunikowania się przez osoby uczestniczące w danym procedurze za pomocą nowoczesnych metod komunikacji nie należy tracić z pola widzenia potrzeby procesowego zajęcia sprzętu IT (jednostki komputerowe, drukarki, routery), a także pozyskania historii logowań do banku oraz instytucji płatniczych, czy też historii połączeń nawiązywanych za pośrednictwem komunikatorów społecznych uzupełnionych o treść konwersacji. Proces zabezpieczania danych telekomunikacyjnych z uwagi na okres retencji winien następować bardzo dynamicznie¹³⁶.

Proces kompletowania materiału dowodowego zazwyczaj wymaga posłużenia się szeregami danych rozproszonych w różnych bazach (funkcjonujących w obrębie administracji, baz konkurencyjnych, jak też tych prowadzonych przez podmioty prywatne). Są to nie tylko rejestry *stricte* policyjne (takie jak POSIGRAF czy Krajowy System Informacji Policyjnej – KSIP), lecz także takie jak: KRS, KCIK, REGON, CEPiK, PESEL, VIES, SIS II¹³⁷. Pomocne do ustalania stanu faktycznego mogą też być dane uzyskane z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, te znajdujące się w dyspozycji organów Krajowej Administracji Skarbowej czy też banków (historia rachunków, umowy z ich prowadzenia, karty, wzory podpisów, umowy kredytowe i ich zabezpieczenia). Pozyskanie tych elementów materiału dowodowego wiąże się z wydawaniem postanowień o zwolnieniu z tajemnicy danego rodzaju oraz

---

¹³⁴ C. Fiertek, K. Frąckowiak, T. Iwanowski, P. Pawłowski, J. Motawski, T. Piekarski, S. Stojak, W. Szelański, *Metodyki postępowania...*, s. 95.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ *Ibidem*, s. 96.

¹³⁷ Zob. *Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze...*, s. 342.

określeniem zakresu żądania co winno następować w sposób jak najbardziej wyczerpujący oraz precyzyjny¹³⁸.

Jak zauważono na gruncie literatury przedmiotu, „w przypadku tego typu postępowań materiał osobowy najczęściej ma wtórny charakter w stosunku do dokumentów”, niemniej jednak należy dochować daleko posuniętej staranności podczas jego gromadzenia gruntownie przygotowując się do przesłuchań poprzez uprzednie sporządzenie zestawienia szczegółowych pytań podlegających zadaniu w toku tej czynności procesowej skorelowanej z okazaniem zbioru dokumentów, co pozwoli zweryfikować dotychczas zgromadzony materiał dowodowy¹³⁹.

Jak dowodzi praktyka najważniejszym dowodem w sprawie karalnej niegospodarności stają się opinie biegłego z zakresu zarządzania i organizacji przedsiębiorstw, jak też finansów, księgowości i rachunkowości, na co uwagę zwrócił chociażby Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 30.06.2017 r., w którym nadmienił, iż „zwykle do ustalenia istnienia szkody oraz wyliczenia jej rozmiarów konieczne jest odwołanie się do wiadomości specjalnych, a więc oparcie ustaleń na opinii biegłego. Nie oznacza to jednak, że w realiach konkretnej sprawy taki zakres opiniowania przez biegłego w sprawach o przestępstwa z art. 296 k.k. jest wystarczający. Częstokroć ocena strony podmiotowej również może wymagać wypowiedzenia się przez biegłego, którego wiadomości specjalne umożliwią zbadanie motywacji działania sprawcy oraz osadzenie jego decyzji gospodarczych w szerszym kontekście ekonomicznym, w szczególności co do stanu firmy, warunków rynkowych oraz powiązań z kontrahentami”¹⁴⁰. Dodatkowo orzecznictwo sądowe nakazuje badanie gospodarczej zasadności oraz racjonalności decyzji ekonomicznych w sposób całościowy, a nie tylko wycinkowy¹⁴¹.

Jako przedmiot ekspertyzy z zakresu zarządzania i organizacji podmiotów gospodarczych wskazuje się działalność zarządzających przedsiębiorstwem, która jest rozumiana jako sposób zorganizowania przedsiębiorstwa (struktura, cele, pracownicy przedsiębiorstwa, technologia), jak też sposób zarządzania nim praktykowany przez osoby wchodzące w skład kadry pracowniczej. Z kolei zakresem tego rodzaju opinii może być określenie sposobu zorganizowania danego przedsiębiorstwa, a także ocena zarządzania nim. Do najczęściej zadawanych w tego typu opiniach pytań zalicza się te zmierzające do ustalenia:

---

¹³⁸ Zob. C. Fiertek, K. Frąckowiak, T. Iwanowski, P. Pawłowski, J. Motawski, T. Piekarski, S. Stojak, W. Szelański, *Metodyki postępowań...*, s. 97.

¹³⁹ Zob. *ibidem*.

¹⁴⁰ Wyrok SA w Katowicach z 30.06.2017 r., II AKa 161/17.

¹⁴¹ Zob. C. Kulesza, *Obrona w sprawach...*, s. 71.

- czy zawarcie danej umowy było uzasadnione z gospodarczego punktu widzenia, a więc czy mieściło się w granicach uzasadnionego ryzyka gospodarczego,
- czy istniała możliwość uniknięcia nieprawidłowości powiązanych z realizacją umowy zawartej pomiędzy wskazanymi przedsiębiorcami, względnie zminimalizowania strat z nimi związanych,
- czy działania, które podejmował podejrzany/oskarżony następowały w interesie przedsiębiorstwa,
- czy działania, które podejrzany/oskarżony przedsięwziął w imieniu danego przedsiębiorstwa, czy też przedsiębiorstw były dopuszczalne, przy uwzględnieniu bieżącej sytuacji na rynku,
- czy działania, które podejmował podejrzany/oskarżony w imieniu przedsiębiorstwa/przedsiębiorstw były dopuszczalne, biorąc pod uwagę sytuację ekonomiczną tych podmiotów gospodarczych,
- czy podczas realizacji umowy zawartej pomiędzy podmiotami gospodarczymi po stronie osób odpowiedzialnych za ich realizację wystąpiły nieprawidłowości, a jeśli tak to jaki miały one charakter (na czym polegały),
- czy ustalony przebieg realizacji umowy pomiędzy danymi przedsiębiorstwami pozostawał w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa przy uwzględnieniu sytuacji rynkowej, która wystąpiła w danym okresie,
- czy podniesienie kosztów budowy obiektów budowlanych opisanych w umowie na przestrzeni wskazanego kresu było celowe oraz uzasadnione warunkami ekonomicznymi,
- czy we wskazanym kosztorysie bezpodstawnie zawyżono koszty budowy mieszkań, a jeżeli tak to o jaką kwotę,
- czy biorąc pod uwagę wskazaną czynność prawną przedsiębiorstwo poniosło szkodę, a jeśli tak to jakiego rzędu,
- czy szkoda, którą poniosło przedsiębiorstwo była istotna w relacji do ówczesnej sytuacji finansowej tego podmiotu gospodarczego,
- czy warunki ekonomiczne występujące w badanym okresie sprzyjały podejmowaniu inwestycji planowanych przez badany podmiot¹⁴².

Z kolei ekspertyzy księgowo-rachunkowe (obejmujące swoim zakresem księgowość, rachunek kosztów, sprawozdawczość finansową) zmierzają m.in. do ustalenia:

- w którym momencie w przedsiębiorstwie doszło do utraty płynności finansowej skutkującej niemożnością regulowania swoich bieżących zobowiązań,

---

¹⁴² Zob. M. Hrehorowicz, *Opinia biegłego w sprawach karnych gospodarczych i jej ocena sądowa*, Poznań 2013, s. 143-145.

- kiedy w kasie przedsiębiorstwa powstał niedobór w określonej wysokości,
- w ciągu jakiego okresu przedsiębiorstwo przynosiło straty,
- czy wskazane operacje finansowe były rzeczywiste i realne, czy też ich charakter był fikcyjny i nie uiszczono za nie należności,
- czy dane rozporządzenie majątkiem przedsiębiorstwa przez ustalone osoby pozostawało w zgodzie z zasadami gospodarowania, czy było uzasadnione gospodarczym interesem przedsiębiorstwa i nie stanowiło przejawu działania na jego szkodę,
- czy przedsięwzięta czynność z zakresu zarządu przedsiębiorstwem była uzasadniona z ekonomicznego punktu widzenia,
- czy sytuacja w jakiej znajdowało się przedsiębiorstwo, uzasadniała zaciągnięcie przez ten podmiot gospodarczy dodatkowych zobowiązań w postaci ustalonych kredytów, pożyczek,
- czy panująca sytuacja finansowa przedsiębiorstwa dawała możliwość spłaty wskazanych zobowiązań w określonym terminie¹⁴³.

Nierzadko w toku prowadzenia spraw o karalną niegospodarność ogromna ilość pozyskanych danych generuje konieczność posłużenia się analizą kryminalną w celu ich uporządkowania. Na chwilę obecną jest ona bez wątpienia jednym z najważniejszych instrumentów umożliwiających ustalenie okoliczności istotnych dla danej sprawy, jak również niewątpliwie przyczynia się do ustalenia sprawców poważnych przestępstw gospodarczych (jak też finansowo-skarbowych), gdyż pozwala konsolidować mnogie, z pozoru niezwiązane ze sobą informacje tworząc tym samym miarodajne dla dalszego właściwego ukierunkowania śledztwa konkluzje¹⁴⁴. M. Kobyłas wyróżnił następujące formy analizy kryminalnej: 1) koncentrujące się na przestępstwie (analiza: przestępczości, sprawy, porównawcza spraw); 2) ogniskujące się na przestępcy (analiza: profilu ogólnego sprawcy, profilu szczególnego sprawcy, grup przestępczych); 3) skupiające się na metodach znajdujących zastosowanie w sprawach (analiza: metod prowadzenia sprawy, metod stosowanych w sprawach)¹⁴⁵.

Z punktu widzenia specyfiki śledztw prowadzonych w sprawach przeciwko obrotowi gospodarczemu, a wśród nich śledztw obejmujących swoimi ramami zakresowymi karalną niegospodarność, szczególnego znaczenia nabierają analiza powiązań osobowo-kapitałowych (obrazująca warstwę korporacyjną) oraz analiza

---

¹⁴³ *Ibidem*, s. 128-129.

¹⁴⁴ M. Wojtalewicz, B. Speichert-Zalewska, *Analiza kryminalna – efektywne narzędzie zwalczania zorganizowanej przestępczości ekonomicznej*, „Przegląd Policyjny” 2019, nr 134 (4), s. 277.

¹⁴⁵ M. Gabriel-Węglowski, *Analiza kryminalna w pracy prokuratora*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 10, s. 128.

przepływów finansowych (pośród szczególnych celów której wskazuje się czynienie ustaleń co do wysokości wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa, ustalenie tożsamości, jak też roli osób prawnych i fizycznych zaangażowanych w działalność przestępczą, odtworzenie tzw. śladu księgowego, ustalenie miejsc, w których są lub mogą być przechowywane wartości majątkowe pochodzące z przestępstwa podlegające zajęciu). Jak zauważyła M. Kołdys, w toku podejmowania czynności analitycznych mających za przedmiot historię rachunków bankowych należy zwrócić szczególną uwagę na „strony operacji finansowej, wartość transakcji, tytuł operacji finansowej, czas przeprowadzania transakcji, miejsce i okoliczności dokonania transakcji”¹⁴⁶.

8. ZAKOŃCZENIE

Jak wskazano na wstępie, skutki (w zakresie uszczerbku majątkowego) przestępczości gospodarczej w zestawieniu z przestępstwami pospolitymi są znacząco bardziej dotkliwe w wymiarze ogólnospołecznym, jak też indywidualnym. Czyny zabronione spenalizowane w art. 296 k.k. w sposób wymierny godzą w interes ekonomiczny państwa oraz bezpieczeństwo obrotu gospodarczego. Nadużycie zaufania w gospodarowaniu cudzym mieniem powierzonym niejednokrotnie prowadziło do poważnych kłopotów finansowych ważnych jego uczestników, w tym przedsiębiorstw posiadających wieloletnią tradycję czy też podmiotów o znaczeniu strategicznym, a nawet spółek giełdowych. U podstaw tych prawnokarnie relewantnych zdarzeń ekonomicznych zazwyczaj leży podjęcie nadmiernego ryzyka przez zarządców, którym udzielono zaufania. Prawo karne zgodnie z licznymi głosami wyrażanymi na gruncie doktryny, kierujące się zasadą subsydiarności nie powinno być głównym czynnikiem kształtowania obrazu współczesnych stosunków gospodarczych, toteż należy szukać takiego sposobu, który pozwoli wypośrodkować dbałość o interes ekonomiczny uczestników obrotu gospodarczego przy uwzględnieniu pomocniczej roli tej gałęzi prawa (łac. *lex criminalis*). Rozstrzyganie kwestii odpowiedzialności karnej osób, które nadużyły zaufania wymaga biegłego poruszania się na styku zagadnień z zakresu prawa karnego, cywilnego, handlowego, a także ekonomii oraz zarządzania. Współczesna ocena prawnokrana faktu wykroczenia poza dopuszczalne i społecznie akceptowalne ramy ryzyka gospodarczego nie jest możliwa bez posiłkowania się ekspertyzą biegłego z zakresu zarządzania przedsiębiorstwami oraz finansów i rachunkowości. Część doktryny prawa karnego specjalizująca się w jego

---

¹⁴⁶ M. Kołdys, *Analiza przepływów finansowych jako szczególna technika analizy kryminalnej. Praktyczne wykorzystanie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 13, s. 203-206.

gospodarczych aspektach kwestionuje potrzebę penalizacji nieumyślnej niegospodarności oraz spowodowania niebezpieczeństwa wyrządzenia znacznej szkody majątkowej, co moim zdaniem jest niewłaściwym kierunkiem ewentualnych zmian w dotychczasowej polityce karnej, gdyż obecne regulacje spełniają swoją funkcję i, jak pokazuje praktyka, są ze wszech miar potrzebne. Jak już uprzednio nadmieniono, ten typ przestępstwa z uwagi na znaczną liczbę uniewinnień zapadłych w sądach, na etapie postępowania przygotowawczego stawia przed prokuratorami wymóg dochowania szczególnej ostrożności podczas przekształcania fazy *in rem* w fazę *in personam*. Postulować należy w związku z tym zwiększenie liczby szkoleń zawodowych obejmujących swoimi ramami tą tematykę, które organizowane wspólnie z biegłymi oraz przedstawicielami innych instytucji zaliczanych do szeroko pojętych organów ścigania stanowiłyby znakomitą platformę wymiany doświadczeń oraz wskazówek w prowadzeniu tego typu postępowań.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Błaszczyc P., *Odpowiedzialność odszkodowawcza menedżerów spółek, a przekroczenie tzw. dopuszczalnego ryzyka gospodarczego*, PPH 2009, nr 11.
- Boberek Ł., *Granice odpowiedzialności menedżera za odporność przedsiębiorstwa na kryzys, czyli o skutkach nieugruntowanych w orzecznictwie kryteriów prawnych będących podstawą ustalania adekwatnej awersji menadżera do ryzyka*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Szkoła Główna Handlowa” 2016, z. 150.
- Bojarski M., *Dozwolone ryzyko gospodarcze w polskim prawie karnym*, Wrocław 1977.
- Brodzisz Z., *Metodyka pracy prokuratora w postępowaniu przygotowawczym i przed sądem I instancji*, „Metodyki Becka”, Warszawa 2019.
- Dadak W., *Ryzyko niepewności, a zachowania naruszające zasady obrotu gospodarczego aspekty kryminologiczne*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2009, z. 2.
- Dębowski P., *Obrót powszechny i gospodarczy*, [w:] *Problemy karnomaterialne i procesowe*, I. Ramus (red.), Kielce 2014.
- Duży J., *Odpowiedzialność karna członków organów spółek kapitałowych. Działania na szkodę spółki*, Bydgoszcz 2003.
- Działalność gospodarcza kluczowe problemy*, K. Sławik (red.), Warszawa 2009.
- Fiertek C., Frąckowiak K., Iwanowski T., Pawłowski P., Motawski J., Piekarski T., Stojak S., Szelągowski W., *Metodyki postępowań w sprawach o poszczególne rodzaje przestępstw*, Warszawa 2018.
- Gabriel-Węglowski M., *Analiza kryminalna w pracy prokuratora*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 10.
- Gabriel-Węglowski M., *Pojęcie szkody majątkowej na gruncie kodeksu karnego*, Lex/el. 2021, dostęp: 1.07.2022 r.
- Gabriel-Węglowski M., *Znamię zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą (linia orzecznicza)*, opublikowano Lex/el. 2019, dostęp: 1.07.2022 r.
- Giżowska-Szarek S., *„Zajmowanie się sprawami majątkowymi i działalnością gospodarczą” jako znamię przestępstwa z art. 296 § 1 kk*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 7-8.
- Gostyński Z., *Obowiązek naprawienia szkody w nowym ustawodawstwie karnym*, Kraków 1999.
- Grzemski J., Krześ A., *Uwagi praktyczne dotyczące przestępstw z art. 296 k.k. popełnionych przez osoby kierujące podmiotami gospodarczymi*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1.

- Hrehorowicz M., *Opinia biegłego w sprawach karnych gospodarczych i jej ocena sądowa*, Poznań 2013.
- Iwaszczuk N., *Ryzyko w działalności gospodarczej: definicje, klasyfikacje, zarządzanie*, Kraków 2021.
- Jasiński W., *Nadużycia w przedsiębiorstwie. Przeciwdziałanie i wykrywanie*, Warszawa 2013.
- Kardas P., *Sporne problemy wykładni przestępstwa nadużycia zaufania*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, 2006, z. 2.
- Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, J. Giezek (red.), WKP 2021 r., Lex, dostęp: 1.07.2022 r.
- Kodeks karny. Część szczególna, tom III, Komentarz do art. 278-363 k.k.*, wyd. V, W. Wróbel, A. Zoll (red.), WKP 2022, Lex, dostęp: 1.07.2022 r.
- Kodeks karny. Część szczególna, tom III, komentarz do art. 278-363*, wyd. V, W. Wróbel, A. Zoll (red.), WKP 2022, dostęp: 1.07.2022 r.
- Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, J. Giezek (red.), Warszawa 2014.
- Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, M. Mozgawa (red.), Lex/el. 2022, dostęp: 1.07.2022 r.
- Kołodys M., *Analiza przepływów finansowych jako szczególna technika analizy kryminalnej. Praktyczne wykorzystanie*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2015, nr 13.
- Kowalska J., *Szkoda w rozumieniu art. 296 k.k. i kwestia ustalenia jej wysokości*, „Przegląd Sądowy” 2001, nr 9.
- Kulesza C., *Obrona w sprawach o przestępstwa gospodarcze i skarbowe*, Warszawa 2012.
- Ligęza-Turlakiewicz M., Turlakiewicz G., *Granice kreatywnego zachowania menadżerów w kontekście art. 296 § 1a kodeksu karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 5.
- Lipiński K., *Wzorce osobowe w prawie karnym*, WKP 2020.
- Nitkowski K., *Przestępstwa w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2014.
- Nowakowska A., *Śledztwa w sprawach o przestępstwa gospodarcze*, Bydgoszcz 2021.
- Oczkowski T., *Nadużycie zaufania w prowadzeniu cudzych spraw majątkowych. Prawnkarne oceny i konsekwencje*, Warszawa 2013.
- Pietrzyk T., *Odpowiedzialność karna menedżerów spółek handlowych (Prawo w praktyce)*, Warszawa 2020.
- Płońska A., *Niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej jako skutek przestępstwa bezszkodowej niegospodarności*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, t. 46, T. Kalisz (red.), AUWr No 3808, Wrocław 2017.
- Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców. Przestępczość gospodarcza. Istota zjawiska. Zasady odpowiedzialności, mechanizmy przestępcze i metody działania sprawców*, P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański (red.), Warszawa 2018.
- Rogalski M., *Podstęp procesowy i pozaprocesowy. Kontrola i utrwalanie rozmów na podstawie kpk oraz ustaw szczególnych (zagadnienia prawne)*, Warszawa 2019.
- Sepioło J., *Przestępstwo niegospodarności z art. 296 k.k. Monografie prawnicze*, Warszawa 2013.
- Skawińska M., *Od przestępstwa działania na szkodę spółki do „niegospodarności bezszkodowej” – problematyka przedmiotu ochrony prawnokarnej*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2015, nr 15 (1).
- Solecki S., *Kilka uwag o problematyce kryminalizacji nadużycia zaufania w świetle współczesnej nauki zarządzania*, „Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne” 2014, nr 16.
- Statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-17/63915/naduzycie-zaufania-art.-296.html., dostęp: 1.07.2022 r.
- Sutherland E.H., *White Collar Crime. The Uncut Version*, New Haven – London 1983.
- Szwejkowska M., *Kilka uwag na temat karalnej niegospodarności*, „Dyskurs Prawniczy i Administracyjny” 2020, nr 1.
- Walczak W., *Odpowiedzialność menedżerów z tytułu zajmowania się sprawami majątkowymi podmiotów gospodarczych*, „Wiedza Prawnicza” 2014, nr 1.
- Wojtalewicz M., Speichert-Zalewska B., *Analiza kryminalna – efektywne narzędzie zwalczania zorganizowanej przestępczości ekonomicznej*, „Przegląd Policyjny” 2019, nr 134 (4).

Wybrane aspekty karalnej niegospodarności w polskim prawie

Zawłocki R., *Nowe przestępstwo niegospodarności bezszkodowej z art. 296 § 1a kodeksu karnego*, „Monitor Prawniczy” 2011, nr 18.

Zduński I., *Wybrane zagadnienia prawnokarnej oceny ekonomicznych działań nowatorskich*, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 5.

Zientara A., *Przestępstwo nadużycia zaufania z art. 296 k.k.*, Oficyna 2010, LEX, dostęp: 1.07.2022 r.

Akty normatywne

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 807); dalej: k.s.h.

Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1259).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz. U. z 2022 r. poz. 872).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138); dalej: k.k.

Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr 133, poz. 767).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2017 r. poz. 1206, ze zm.).

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 27 października 1933 r. (Dz. U. z 1933 r. Nr 82, poz. 600).

Orzecznictwo

Wyrok SN z 22.08.2002 r., IV KKN 614/99.

Wyrok SN z 5.01.2006 r., III KK 198/05.

Wyrok SN z 30.10.2013 r., II KK 81/13.

Wyrok SN z 25.07.2018 r., II KK 240/18.

Wyrok SN z 3.07.2019 r., V KK 256/18.

Postanowienie SN z 27.04.2001 r., I KZP 7/01.

Postanowienie SN z 9.01.2013 r., V KK 137/12.

Wyrok SA w Krakowie z 20.04.2000 r., II AKa 32/00.

Wyrok SA we Wrocławiu z 23.10.2006 r., II AKa 224/06.

Wyrok SA w Warszawie z 28.11.2008, II AKa 361/08.

Wyrok SA w Lublinie z 18.09.2010 r., II AKa 186/10.

Wyrok SA we Wrocławiu z 29.02.2012 r., II AKa 28/12.

Wyrok SA w Warszawie z 29.08.2012 r., II AKa 200/12.

Wyrok SA w Szczecinie z 20.11.2012 r., II AKa 89/12.

Wyrok SA we Wrocławiu z 25.04.2013 r., II AKa 101/12.

Wyrok SA we Wrocławiu z 23.05.2013 r., II AKa 118/13.

Wyrok SA w Lublinie z 11.12.2013 r., II AKa 93/13.

Wyrok SA w Warszawie z 16.05.2014 r., II AKa 36/14.

Wyrok SA w Gdańsku z 23.10.2014 r., II AKa 251/14.

Wyrok SA we Wrocławiu z 20.02.2015 r., II AKa 326/14.

Wyrok SA we Wrocławiu z 24.06.2015 r., II AKa 148/15.

Wyrok SA w Warszawie z 26.06.2015 r., II AKa 156/15.

Wyrok SA w Warszawie z 10.09.2015 r., II AKa 137/15.

Wyrok SA w Warszawie z 25.10.2015 r., II AKa 330/16.

Wyrok SA w Katowicach z 18.12.2015 r., II AKa 452/15.

Wyrok SA we Wrocławiu z 23.03.2016 r., II AKa 64/16.

Wyrok SA w Katowicach z 9.06.2016 r., II AKa 142/16.

Wyrok SA w Szczecinie z 27.09.2016 r., II AKa 146/16.

Wyrok SA w Gdańsku z 28.12.2016 r., II AKa 358/16.

Wyrok SA w Gdańsku z 28.12.2016 r., II AKa 358/16.

Wyrok SA w Białymstoku z 30.12.2016 r., II AKa 151/16.
Wyrok SA we Wrocławiu z 14.06.2017 r., II AKa 107/17.
Wyrok SA w Katowicach z 22.06.2017 r., II AKa 69/17.
Wyrok SA w Warszawie z 24.06.2017 r., II AKa 109/16.
Wyrok SA w Katowicach z 30.06.2017 r., II AKa 161/17.
Wyrok SA w Katowicach z 7.12.2017 r., II AKa 480/17.
Wyrok SA w Gdańsku z 24.08.2017 r., II AKa 155/17.
Wyrok SA w Warszawie z 29.11.2017 r., II AKa 355/17.
Wyrok SA w Szczecinie z 21.12.2017 r., II AKa 124/17.
Wyrok SA w Krakowie z 25.09.2018 r., II AKa 128/18.
Wyrok SA w Warszawie z 11.12.2018 r., II AKa 433/17.
Wyrok SA we Wrocławiu z 15.11.2018 r., II AKa 256/18.
Wyrok SA we Wrocławiu z 21.11.2018 r., II AKa 332/18

Chosen aspects of a punishable mismanagement in a polish criminal law

SUMMARY

Currently difficult business cycle not only in Europe, but in a whole world disposes to reflection, about security of a economic rotation. This publication presents chosen aspects of a punishable mismanagement in a polish criminal law. It shows liberty as a typical display of a felonious activity „white collars”. It differentiates punishable mismanagement committed with damages and without damages. Next attempts borders of a permitted risk. It shows most frequent expressions (forms) liberty in a economic rotation. Afterwards it proffers making more detailed model of a „conscientious merchant” by standard of a „honest manager”. At the end presents chosen methodological clues in a conducting preparations proceedings concerning liberty.

Key words: economic rotation, punishable mismanagement, manager, liberty, conscientious merchant